

FOLCLORISTUL C. RĂDULESCU-CODIN (1875—1926)

DAN SIMONESCU

Creația literară orală a poporului român este foarte bogată, este neasemuit de prețioasă prin măiestria ei artistică și surprinzător de variată în conținutul ei. Pentru multe regiuni ale țării avem culegeri și monografii speciale, iar, între aceste materiale folclorice locale, un rol deosebit au cele consacrate regiunii Pitești și în special cele care dezvăluie comorile poporului din raioanele Muscel și Topoloveni. Aceasta se datorește explorărilor întreprinse cu trudă, în mod perseverent și cu o pasiune adesea romantică de folcloristul C. Rădulescu-Codin.

Cercetările folcloristice din R.P.R. au reconsiderat pe mulți *studioși* ai folclorului nostru¹. Socotesc însă că este tot atât de necesar să ne îndreptăm atenția și asupra *culegătorilor* de folclor: trebuie să cunoaștem culegerile lor, valoarea științifică a materialelor publicate, metoda folosită în adunarea literaturii populare și particularitățile specifice locale ale folclorului din diferitele regiuni ale țării. Cercetarea științifică a activității culegătorilor de folclor este cu atât mai necesară, cu cât culegerile lor s-au realizat cam la voia întâmplării, procedând fiecare cu mijloace și metode proprii. Este un lucru bine cunoscut că cei mai mulți dintre culegătorii folclorului românesc au fost învățătorii și preoții. Aceștia au declarat adesea, că, încă de pe băncile școlii, ca normaliști și seminariști, la îndemnul profesorilor de limba română și de istorie, «au prins dragoste» — cum zice poporul — și admirație pentru creațiile artistice ale poporului, le-au ascultat în vacanțe prin satele lor natale, le-au copiat și s-a creat astfel o adevărată școală, aceea a folcloriștilor învățători și preoți. Școala lor s-a creat și s-a dezvoltat sub influența curentului ideologic poporanist din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și a continuat până curînd, după primul război mondial, în această din urmă etapă, ca o afirmare a activității lor în afară de catedră și altar sau chiar ca o afirmare în viața politică.

Meritul principal al folcloriștilor-culegători învățători este că ei au salvat de la piere și din «vălmășagul uitării» (C. R. Codin) comorile neprețuite ale poporului și că, bine — rău, au adus în circulație, la îndemna folcloriștilor-cercetători, materiale folclorice foarte interesante. Din această școală reținem numele celor mai însemnați: învățătorii C. Rădulescu-Codin (Muscel), G. Cătană (Banat), J. Pop-Reteganul (Gherla), P. Danilescu (Dolj), M. Lupescu (Zorleni), S. T. Kirileanu (Broșteni), N. Dumitrașcu (Dolj), Șt. Tuțescu (Craiova) și preoții D. Furtună (Dorohoi), T. Bălășel (Drăgășani), P. Gh. Savin (Galați), Gh. N. Dumitrescu (Bistrița-Mehedinți) ș.a. Ei au avut pilda înaintașilor mai vîrstnici ca: Sim. Fl. Marian, Artur Gorovei, T. Pamfile, Elena Sevastos, Elena

Folcloristul C. Rădulescu-Codin

¹ În *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (Acad. R.P.R., Inst. de ist. lit. și folclor): I (1952), p. 161—191: I. C. Chițimia, B. P. Hasdeu și problemele de folclor; II (1953), p. 23—54: Al. Bistrițianu, *Creația populară ca preocupare și izvor de inspirație la D. Cantemir și N. Bălcescu*; II (1953), p. 55—94: I. C. Chițimia, G. I. Pliș și cercetările sale de folclor; III (1954), p. 27—38: acad. D. Panaitescu-Perpessiciu, *Iordache Golescu, lexicolog, folclorist și scriitor*; IV (1955), p. 27—47: acad. D. Panaitescu-Perpessiciu, *Lazar Sălneanu și folclorul*; IV (1955), p. 95—171: I. C. Chițimia, *Teodor Burada, folclorist și etnograf*; V (1956), nr. 1—2, p. 13—40: Al. Bistrițianu, *Primi culegători de basme românești*

Niculiță-Voronca, P. Ispirescu, Ioan Urban Iarnik, I. Zanne, Andrei Birseanu, I. Bibicescu, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, ale căror masive culegeri sînt folosite și azi ca surse folclorice importante. Culegerile acestora din urmă au fost apreciate și folosite de folcloriștii-cercetători Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, L. Șăineanu, M. Gaster, care au stimulată totodată și activitatea lor de culegători.

C. Rădulescu-Codin, prin vîrsta lui, prin numărul mare al publicațiilor sale, dintre care prima, *Din Muscel. Cîntece populare*, a apărut încă din 1896, se situează imediat după grupa marilor folcloriști romîni și înainte de grupa folcloriștilor-învățători mai tineri și mai puțin productivi decît el.

Folcloristul C. Rădulescu-Codin s-a născut în dec. 1875, la Zgripcești², sat al comunei Beleți-Negrești, raionul Topoloveni. La Zgripcești, în apropierea dealurilor acoperite cu vii și pomi fructiferi, în apropierea apei din Valea Cîrcinovului și-a petrecut Codin zburdalnica copilărie: «Pe cînd eram copil mic, de la moș Gheorghe al Badei, vecinul nostru din Zgripcești» — scrie Codin — a ascultat multe povești: «Fecioru' împăratului lighionilor³», «Copil Roman»⁴ ș.a. Părinții lui au fost Stana și Radu Uța, mama originară din Furești, tatăl chiar din Zgripcești. Copilul a îndrăgit poveștile de la părinți, mai ales de la mama lui, al cărei talent de povestire l-a moștenit din plin feciorul, fapt pe care el îl mărturisește în numeroase rînduri din culegerile sale.⁵

Părinții erau țărani săraci și de aceea nevoiți a trimite pe copil ca să păzească vitele pe dealurile satului⁶. Cu toată sărăcia, mai tîrziu l-au trimes la Priboieni (raionul Topoloveni) să învețe carte. Însă glumele și poveștile țăranilor îi plăceau copilului mai mult decît orice. După terminarea școlii primare, părinții l-au băgat băiat de prăvălie, la un negustor din Pitești, dar, după 3—4 zile, a fugit de acolo pentru că «stăpînul» îi da să mănînce de dulce miercurea și vinerea și-l învăța să păcălească lumea. Întors acasă, părinții l-au pus la sapă; copilul cînd se întorcea seara de la muncă, deși frînt de oboseală, se adresa tatălui în versuri populare:

*Sapa-i grea și coada groasă,
Mă cam zdruncină la oasă.
Sapa-i grea și coada lungă,
Cînd mai vād para în pungă?**

Tatăl văzîndu-l glumeț, vesel și cu înclinații spre cîntecele populare, l-a dus la un țigan ca să învețe cîntarea cu vioara, dar copilul asculta de la acel lăutar cîntece și povești, iar la vioară nu se gîndea. A plecat și de aci cu voința și dorința fermă de a intra într-o școală mai mare, pentru că băiatul vroia să învețe și el «mai mult». Astfel, Rădulescu-Codin intră la Școala normală de învățători din București. Ultimii ani școlari, 1891—1896, i-a absolvit la noua Școală normală ce se ridicase măreț, în Cîmpulungul Muscelului. Aci și-a luat și diploma de învățător, în 1896.

(Frații Schott, Obert, Kunisch); V (1956), nr. 1—2, p. 41—135: Valeriu Ciobanu, *Tudor Pamfle*: VI (1957), nr. 1—2, p. 71—124: I. C. Chițimia, *A. Lambrior, folclorist*; p. 125—163: Al. Bistrițianu, *Elena Sevastos (1864—1929)*.

În *Limbă și literatură. Societatea de științe istorice și filologice*, București, 1955, p. 12—36: Al. Bistrițianu, *G. Asachi și folclorul*; p. 64—78: I. C. Chițimia, *D. Stăncescu, literat și folclorist*.

În *Literatura noastră clasică, I Studii literare*, București, ESPLA, 1953, p. 131—165: Geo Șerban, *Un însușeștit admirator al geniului popular: Alecu Russo*.

În *Studii și cercetări științifice, seria III, Științe sociale*. Acad. R.P.R. Filiala Cluj, Vol. VI (iulie-dec. 1955), p. 45—68: I. Mușlea, *Ion Pop-Retegănuș folclorist*. — Ion Apostol Popescu, *Din activitatea pedagogică a lui Ion Pop-Retegănuș*, în *Revista de pedagogie*, 12/1956, p. 24—38 (biografia și activitatea folcloristului).

Ion Bradu, *Un prieten al lui Eminescu; scriitorul bihorean Miron Pompiliu (1847—1897)*, în *Țara Crișurilor. Almanah literar*, 1/1956, p. 133—139 (editat de Cenaclul literar «Flacăra» și Casa creației — Oradea).

La acestea adaogă și reconsiderările scrise de I. Mușlea, *Samuil Micu-Clain și folclorul* — J. Byck, *Dr. M. Gaster folclorist* — Tiberiu Alexandru, *Bela Bartok și folclorul romînesc*, apărute toate trei în *Revista de folclor*, I (nr. 1—2, an. 1956), p. 249—255, 258—260, 262—269; *ibidem*, II (nr. 1—2, an. 1957), p. 167—168: J. Byck, *Ba/bu Lăzăreanu*.

² Indicația dată de Șt. Tuțescu, *Folcloriștii noștri*, Balota-Dolj, 1923, p. 57, că s-a născut în Negrești-Beleți, nu este precisă.

³ C. Rădulescu-Codin, *Ingerul romînului*, p. 7—32 ș.a.

⁴ C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. 83—84, 115, nota 106 ș.a.

⁵ C. Rădulescu-Codin, *Ingerul romînului*, p. 293; *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. 110, nota 42; p. 113, nota 95; p. 117, notele 110 și 113 ș.a. Atrag atenția că în citarea operelor lui Codin folosesc abreviațiuni; cititorul poate găsi însă date bibliografice complete, în bibliografia care urmează articolului.

⁶ C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. 117, nota 118.

⁷ Aceste versuri mi-au fost dictate de C. Rădulescu-Codin. O altă variantă sună astfel:

*Sapa-l grea și coada groasă
M-a dăscholot de oase;
Sapa-i grea și coada lungă,
Nu nojești parale-n pungă.*

(Vezi Ion G. Nicolaescu, *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu și fiul, <1926>, p. 3

Neîntrecutul lui dar de povestire, admirația pentru creația literară orală, dorința de a aduna cîntecele auzite vara de la țărani au fost stimulate de eruditul său profesor Gh. Șapcaliu, care preda cursurile de limbă și literatură romînă și de istorie. Cum vom vedea îndată, faptul a fost confirmat în mai multe rînduri de autor în culegerile sale folclorice.

C. Rădulescu-Codin este numit învățător rural în 1896, an în care a apărut în colecția *Biblioteca internațională*, nr. 6, primul său volum: «Din Muscel. Cîntece populare». Chiar în acea vreme. *Gazeta țărănilor*, organul «Asociațiunii pentru cultura țărănilor», fondată încă din 1892 de C. Dobrescu-Argeș⁸, își mutase redacția din comuna Mușatești-Argeș la Cîmpulung-Muscel⁹. Aspirațiile și planurile tînarului învățător muscelean Rădulescu-Codin se întîlneau cu acelea ale luptătorilor pentru țărănime, C. Dobrescu-Argeș și Al. Valescu. Foloseau toți energia și condeii pentru a ridica nivelul cultural al țărănilor, pentru a face țărănilor un trai mai bun, pentru a-i scoate din întunericul neștiinței la lumina unei vieți civilizate, în fine, pentru a-i ridica din umilința la care îi supuneau relațiile de producție ale Romîniei burghezo-moșierești de atunci.

Spre deosebire de alți învățători ai vremii lui, care au înțeles să se avînte în luptele politice. C. Rădulescu-Codin a pus toată pasiunea și energia în munca de colectare a «comorilor poporului» — cum a numit el creațiile populare literare, muzicale și plastice. Ca învățător se stabilește în Priboieni (comună mare, apropiată de satul său natal), unde, cu mici întreruperi, a stat pînă la sfîrșitul zilelor lui. Cel mai frumos omagiu adus comunei sale, a fost publicația *Monografia comunei Priboieni-Muscel*, tipărită în 1904. Încă din primii ani ai profesiei, Codin a compus pentru țărănime o piesă *Școala și oștirea*.

Prin 1898 el a început și lupta împotriva alcoolismului la sate, luptă pe care a continuat-o prin articole și conferințe pînă la sfîrșitul vieții lui. Pe linia muncii educative, a reușit, cel puțin în satele regiunii lui, să convingă tinerimea ca să întrebuițeze timpul în indeletniciri culturale și de folos obșteșc (coruri, serbări, lectură în biblioteci populare, munci obștești).

Volumul masiv de cîntece populare *Din Muscel* a atras atenția specialiștilor, ceea ce a făcut ca noile culegeri folclorice ale lui Codin să fie primite spre publicare în paginile revistelor folclorice și poporaniste ale vremii: *Vremea nouă*, *Căminul nostru*, *Albina*, *Ion Creangă*, *Șezătoarea*, *Semănătorul*, *Ramuri*, *Neamul romînesc literar* ș.a. Afirmîndu-se tot mai mult pe linie profesională, apoi ca folclorist și popularizator al culturii de masă, Codin devine adeptul politicii liberale a lui Spiru Haret, în mai multe rînduri ministru al școlilor. Începînd cu anul 1908, cînd este avansat de la gradul de învățător la acela de institutor, Codin devine tot mai mult colaboratorul devotat al acțiunilor de culturalizare ale lui Spiru Haret. Alături de Coșbuc, Vlahuță, Șt. O. Iosif ș.a., Codin este trimis de Haret în vara anului 1909 într-o călătorie, cu scopul de a aduna texte populare¹⁰. Roadele acestei călătorii s-au văzut imediat. Academia Romînă tocmai înființase (1908) colecția «Din vieța poporului romîn», prima colecție științifică la noi pentru publicarea textelor folclorice. În această colecție, Academia Romînă îi publică în 1909 și 1910, două volume: *Sărbătorile poporului* și *Legende, tradiții și amintiri istorice*, iar în 1913, în aceeași colecție, Codin publică al treilea volum masiv de povești și legende din popor, *Îngerul rominului*.

La 15 aprilie 1911, C. Rădulescu-Codin scoate publicația periodică lunară *Prietenul nostru. Revistă pentru popor*¹¹.

În 1914, Rădulescu-Codin este numit revizor școlar al jud. Muscel, post în care a funcționat, cu mici întreruperi, pînă la moarte. În această perioadă Rădulescu-Codin continuă cu aceeași hărnicie și pricepere munca sa didactică, pe cea folclorică și intensifică pe cea cultural-educativă, subliniind-o cu tendințe patriotice — uneori, cum de pildă în 1917—1918, anii ocupațiunii germane — chiar cu accente naționalist-șovine. Din această vreme datează lucrarea *Școalele din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916—17 și 1917—18*. Deși tipărită în 1918, sub ocupație, autorul are curajul să dezvăluie în paginile lucrării jafurile armatei germane de ocupație, protestînd în cuvinte tari împotriva samavolnicilor săvîrșite.¹² În inspecțiile școlare făcute prin cele mai îndepărtate comune, sate și cătune ale Muscelului, Codin se oprea și asupra prețioaselor zăcăminte

⁸ Învățător, luptător și deputat al țărănilor; a pus în mai multe rînduri partidele «istorice» în situații grele. În răzbuunarea lui, partidul conservator a înscenat un proces pentru compromiterea lui Dobrescu-Argeș.

⁹ Pentru perioada apr. 1897 — ian. 1898; cf. N. Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice romînești...* București 1913, p. 301—302.

¹⁰ C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, p. VII.

¹¹ A apărut: 1911—1916, datarea volumelor urmînd anii școlari, adică sept.-aug.; întreruptă în anii războiului, reapare din 1923—1926, volumele și anii urmînd calendarul, adică ian. -dec. Cu nr. din sept. 1915, revista adaugă un nou subtitlu: «Revistă populară a Asociațiunilor preoților și învățătorilor din județul Muscel».

¹² În *Școalele din județul Muscel*, p. 18, nota 1, arată cum notarul Ion Rădulescu, fratele folcloristului Codin, din porunca autorităților militare germane, a fost ucis în exercițiul funcțiunii, pentru că s-a împotrivit speculei și jafurilor comise de germani.

artistice ale poporului, asculta și transcria texte populare. În primii ani care au urmat războiului mondial, Codin stă în fruntea culegătorilor de folclor ostășesc, care arată în imagini artistice și într-un stil adesea jalnic participarea țăranilor ostași la război: *Cîntece din popor din timpul ocupațiunii germane*¹³, cîntece ostășești culese din Corbii-Muscelului¹⁴, *Cîntece din război* (1914—1919)¹⁵. Unele dintre lucrările tipărite înaintea războiului reapar acum în ediții mult îmbunătățite și sporite cu texte noi, cum de ex.: *Comorile poporului* (1906 și 1930, ediții neschimbate), *Cuvîntări populare* (1906, ediția a II f.a., ed. III, 1927), *Legende, tradiții și amintiri istorice* (1910, iar la « Cartea Românească » f. a. un volum cu materiale noi: *Din trecutul nostru. — Legende, tradiții și amintiri istorice*).

Eforturile lui Rădulescu-Codin, din această perioadă, de a-și îndeplini sarcinile ca revizor școlar, de a-și satisface în același timp și pasionata dorință de a publica și de a cerceta noi materiale folclorice, erau extraordinare. « Se odihnea puțin și muncea fără preget » ne spune un intim colaborator al său¹⁶.

Timpe de un an, din apr. 1920 — mai 1921, Codin a condus *Gazeta țăranilor din Muscel*, publicație politică îndreptată împotriva țăraniiștilor din Muscel. Redacția gazetei era chiar în Priboieni. Camuflat, gazeta susținea interesele liberalilor. În 1922, l-am cunoscut și eu pe C. Rădulescu-Codin: se îmbrăca în portul țăranesc, pe care l-a descris și admirat în câteva articole; scund, cu mustăți mici lăsate în jos, cu părul tuns scurt, care mergea spre cărunțire, deși n-avea atunci decît 46 ani. Locuia într-o cameră mică în localul revizoratului școlar, ducînd un trai plin de abnegație. Preocupările lui folclorice, în acest timp, erau oarecum neglijate în favoarea cercetărilor istorice referitoare la trecutul și documentele Cîmpulungului, în general ale Muscelului. În strîngerea materialelor, se baza foarte mult pe memorie. Notele ce scria fără sistem, se sprijineau pe tradiții istorice locale și mai puțin pe documente autentice. Povestea cu farmec și humor, compunea ușor, redacta retoric și cald. În această vreme a terminat Codin redactarea unor lucrări mai vechi de istorie locală combinată cu folclor, ca: *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi* (1922)¹⁷ și monografia *Dragoslavele. Trecutul comunei (istoric, legende, acte vechi)*, 1923¹⁸. Întîlnirile noastre erau tot mai dese; se transformaseră în adevărate ședințe de colaborare, în care lucram la fixarea unui plan științific pentru monografia Cîmpulungului¹⁹. În vremea aceea, el însuși avea sub tipar lucrarea *Cîmpulungul Muscelului* (1925—1926). Moartea venîndu-i pe neașteptate și spre regretul tuturor care-l iubeam și-l apreciam, a trebuit să stilizez însumi ultimele pagini ale manuscrisului și la propunerea editorului, să termin corecturile tipografice ale lucrării²⁰. În desele noastre întîlniri, harnicul folclorist îmi povestea multe despre viața și activitatea sa, amănunte care au intrat în această meritată evocare a regretatului dispărut, plecat din mijlocul nostru în plînătatea forțelor sale fizice și intelectuale.

Moartea l-a răpus pe neașteptate, în Cîmpulung, la 29 martie 1926. Plecarea lui Codin din mijlocul nostru, în puterea vîrstei și a activității sale folclorice, a lăsat multe regrete în inimile celor care-l iubeam pentru bunătatea lui nemărginită²¹, a spulberat multe nădejdi celor care-l apreciam și așteptam redactarea definitivă a multor lucrări pe care știam că le-a lăsat în manuscrise.

Activitatea folcloristică

Munca de căpetenie a folcloristului C. Rădulescu-Codin s-a desfășurat în cele două domenii care se completează reciproc: al etnografiei, al culegerii textelor poporane. Lucrările etnografice sînt însă cu mult mai limitate decît culegerile folclorice care vădesc toată competența sa, în care și-a pus energia și pasiunea sa.

¹³ În *Lamura*, I (1920), p. 385—387

¹⁴ *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 64 și *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului*, p. 19—39.

¹⁵ Volumul al II-lea, ediția a II-a, Cîmpulung, 1925. Nu știu să fi apărut volumul I, ed. I. Asemenea confuzii tehnico-grafice se întîlnesc des în publicațiile lui Codin.

¹⁶ Preotul I. Răușescu în necrologul din *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 8.

¹⁷ Lucrarea a apărut în același an în două prezentări grafice deosebite: cu monografia comunei Corbi, care ea singură ocupă 172 pagini — și fără această monografie, numai o trecere în revistă a plășilor și comunelor Muscelului, sub raportul istoric și uneori folcloric.

¹⁸ În colaborare cu preotul I. Răușescu din Dragoslavele, cunoscut cercetător în domeniul istoriei locale (Muscelul).

¹⁹ C. Rădulescu-Codin, *Cîmpulungul Muscelului*, Cîmpulung, 1925, p. 8 autorul amintește de acest plan într-un stil retoric și exagerat elocios la adresa mea.

²⁰ I. Răușescu-Dragoslavele, preot, C. Rădulescu-Codin (necrolog), în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 7 scrie că vineri, 26 martie 1926 (adică 3 zile înainte de moarte), Codin terminase corectura coalei a 12-a, adică pînă la p. 192 inclusiv, iar monografia se termină cu p. 288. Vezi și nota editorului, în *Cîmpulungul Muscelului*, p. 283—284.

²¹ Ajuta pe cei nevoiași cu bani și cu sfaturi didactico-metodice pe învățători. T. German în necrologul din *Comoara satelor*, IV (1926), p. 65—67 amintește de bunătatea lui Rădulescu-Codin; vezi și I. Răușescu, *loc. cit.*, p. 6.

1. *Muscelul nostru* (1922) și *Cimpulungul Muscelului* (1925—1926) sînt, cum voi arăta (v. p. 16—18), lucrări cu caracter mai mult istoric decît etnografic. Numai prima dintre ele cuprinde vaste lămuriri și informații asupra modului cum s-ar putea lucra monografiile a 63 comune ale fostului județ Muscel. Monografia *Dragoslavele* (1923) în partea ei etnografică este opera colaboratorului său, preotul Ion Răuțescu²². Preocupările etnografice ale lui Codin datează din primii ani după stabilirea lui ca învățător la Priboieni (1897), și rezultatul lor este *Monografia comunei Priboieni*. Ca orientare, i-au folosit unele indicații oficiale tipărite pentru «monografia comunelor rurale», precum și un temeinic articol al etnografului bulgar, dr. I.D. Șișmanoff²³. În prefața lucrării sale, Codin discută critic indicațiile oficiale cu privire la alcătuirea monografiilor rurale. Ocîrmuirea cerea să se stăruiască asupra aspectelor administrativ-politice: bunuri publice, colegiul I la sate, canalizarea căderilor de apă, cauza decăderii meșteșugurilor și a transporturilor cu căruța etc. Codin susține (vezi pag. IV) că mai nimerit este ca o monografie rurală să cuprindă materiale folclorice: «literatură și obiceiuri poporane, care sînt de mare folos pentru a cunoaște limba poporului în diferitele ei dialecte, trecutul neamului, iscusința și aspirațiunile poporului, felul lui de a gândi». Tot ce a produs mai sublim «marele artist național, poporul»²⁴ să se dea tinerilor spre citire și cîntare. Sub pretext că se conformează «indicațiilor» oficiale, autorul tratează despre «Administrația și Justiția» comunei, dar condamnă abuzurile și explatarea regimului burghezo-moșieresc. Colegiul I este în defavoarea țăranilor săraci, pentru că «bogătașii sînt crezuți». Primarii satelor erau aleși dintre bogătașii «cari au mai mulți datornici și dau mai mult de băut». Exploatarea era cruntă: în 15—20 ani — scrie Codin — un primar bogătaș a ținut «pe săteni în ascultare, ca pe vite, încît țăranii de pe valea Circinovului (raionul Topoloveni) tremurau la gîndul că primarul s-ar supăra pe ei. Cotropise locul școlii, ulița bisericii, pămîntul de piață și bilci (*ibidem*, p. 34). În cap. VIII, în care tratează despre «Starea morală, culturală și socială» a sătenilor din Priboieni, autorul referă despre o crudă realitate, care se generalizase în satele noastre: țăranii puteau face orice fel de abateri de la linia dreaptă și corectă a vieții, pentru că... slujbele religioase (sărindare, ridicări de cruci) îi ușurau sau chiar le iertau păcatele», ceea ce se reflectă în următoarele versuri poporane reproduse de Codin (vezi p. 37):

*Nu e, finică, păcat!
Are nașu-tău parale
Și dă la popi sărindare
Și mai cite-o liturghie,
Tot cu finica să fiz.*

În capitolul referitor la «Higiena» satului, Codin ne dezvăluie alte adevăruri și mai crude: țăranii măcinați de «hrană proastă» (sublinierea lui Codin), de muncă obositoare, de sărăcie, de boli (pelagră), pe care le tratează cu babele, bobarii (cei care dau în bobi), cărturăresele satului. «ori după cei ce dau cu oglindă».

Ce explicație poate avea faptul că folcloristul Codin acordă în *Monografia comunei Priboieni* un spațiu așa de restrîns²⁵ tocmai materialelor folclorice? Autorul a vrut să dea o lucrare etnografică demonstrativă, în care să demaște toate relele și nenorocirile vieții rurale de atunci; el termină lucrarea sa chiar cu mai multe propuneri menite a îmbunătăți, după părerea sa, situația de plîns a țăranilor,

Doi ani mai tîrziu, Codin își însușește și publică un lung chestionar etnografic și folcloric întocmit de Ministerul Instrucțiunii în 1904²⁶. În *Chemarea noastră* (1916), Codin se fixează la un plan etnografic mult mai simplu: 1. istoric, 2. descrierea fizică, 3. în:inderea teritorială, 4. populația, 5. mișcarea populației, 6. situația economică, 7. administrația și justiția, 8. starea morală, culturală și socială.

Rădulescu-Codin a reflectat îndelung asupra acestor chestionare și planuri etnografice și a ajuns la o aplicare, am putea spune, desăvîrșită a lor, în monografiile *Comuna Corbi și locuitorii*

²² Vezi mai jos (Bibliografia, nr. 26).

²³ I. D. Șișmanoff, *Insemnătatea și teoria etnografiei bulgare*, în *Convorbiri literare*, 31 (1897), p. 439—454, 540—556, 744—752, citat de Codin și mai tîrziu, în *Ingerul Romînilor*, p. X, nota 3.

²⁴ Sublinierea noastră (D.S.)

²⁵ La p. 25—27 sînt reproduse 1 doină, 4 hore satirice (strigături), 8 zicători, iar pentru alte creații literare orale trimite la colecțiile sale *Din Muscel* (1896) și *O seară de cuvinte* (1901).

²⁶ *Comorile poporului*, 1906, p. 134—147. Chestionarul are 636 întrebări axate pe următoarele capitole mari: I. *Lumea fizică*, 1. Pămîntul 2. Lumea subpămînteană 3. Flora 4. Zoologia 5. Meteorologia II. *Lumea supranaturală*. III. *Omul și viața omenească* 1. Corpul omnesc 2. Viața 3. Tradiții și obiceiuri. IV. *Meșteșugurile* 1. Meșteșuguri disprețuite sau suspecte 2. Pămîntul și plugarii 3. Ocnașii 4. Viața militară 5. Medicina superstițioasă 6. Legende, credințe și superstiții despre mare 7. Obiceiuri și credințe de-ale pescarilor.

săi (1922) și *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi-Muscelului* publicată postum în 1929²⁷. Comuna Corbi, situată sub poalele munților, pe Rîul Doamnei, are particularități deosebit de interesante istorico-etnografice. Comuna exista cu mult înainte de anul 1456, și, după unii cercetători, aici s-ar fi născut însuși Ioan Corvin, amintit în cîntecele noastre populare și în cele bulgărești²⁸. În această veche comună, numită la început Corbi de Piatră²⁹, s-a instalat în prima jumătate a secolului al XVIII-lea o puternică colonie de ciobani din « Jivna » (Jina), comună situată nu departe de Sibiu, fiind goniți de acolo de persecuțiuni religioase catolice. Materialele publicate de Codin în cele două lucrări oglindesc realități istorico-sociale și ale băștinașilor (legende referitoare la tătari, Negru Vodă, monahia Magdalena, originea și numele Corvinilor), cit și ale ardelenilor veniți din Jina (în primul rînd, limba producțiilor populare³⁰, portul, modul cum se desfășoară aici viața păstorească, cîntecele de cătanie îndreptate împotriva împăratului habsburgic, particularități locale ardelenesti în strigături, etc.).

O preocupare etnografică scumpă lui Codin este portul țărănesc. El cere « să nu se mai ia de oamenii preținși culți, în bătaie de joc, portul național. » El pretinde în mod excesiv o generalizare în ce privește bogata și frumoasa îmbrăcăminte țărănească pentru toți locuitorii satelor, « căci numai așa țărani nu se vor mai îndrăgi de putregaiurile străinismului și vor ține în ruptul capului la ce au moștenit din bătrîni »³¹.

Convins că din studiul materialelor etnografice, « putem cunoaște originalitatea unui popor, în care totul e colectiv și individualitățile mici dispar », Codin reproduce următorul pasaj din proza lui M. Eminescu: « Nu pierd niciodată ocazia de a lua parte la petrecerile populare. Ca un prieten pasionat al poporului, cînd acesta se adună în mase, simt că sînt o parte a totalității...; din fețele cele vesele sau de o tristețe ascunsă, din mersul vioi sau obosit, din legănarea și din gesturile diferite (ale țărănilor, la serbările populare D.S.) citesc biografiile unor oameni fără nume, dar nimeni nu va putea înțelege pe cei renumiți fără a fi simțit vreodată pe cești necunoscuți »³².

Pentru că Rădulescu-Codin nu face o notă științifică acestui fragment, trebuie să precizez: el reproduce fragmentul din volumul M. Eminescu, *Opere complete. I. Literatură populară*, București, « Minerva » 1902, p. VII, din introducerea lui Ilarie Chendi, editorul volumului. Chendi, aici, traduce foarte liber niște rînduri germane scrise printre versurile germane ale lui Fr. Grillparzer, din ms. lui Eminescu, nr. 2285, p. 173r. D. Murărașu se îndoiește de paternitatea lui Eminescu asupra acestor rînduri și cu drept cuvînt conchide: « Chiar dacă ar fi numai transcrierea exactă ori comentarea unui text străin, putem întrevedea care erau sentimentele poetului »³³. Iată acum și traducerea exactă a textului german scris de M. Eminescu: « Nu ușor las să-mi scape de a participa la o serbare populară. Ca un pasionat prieten al oamenilor (de preferință al poporului), mai ales cînd ei, adunați în mase, uită pentru oarecare timp scopurile particulare și se simt ca părți ale unui întreg, în care în cele din urmă stă ceva dumnezeesc; în fața unui atare întreg este pentru mine, orice serbare populară, la dreptul vorbind, o sîrbătoare sufletească, un pelerinaj, un act de pietate. Ca dintr-un imens Plutarch desfăcut, citesc eu, din fețele vesele însă tainic amărite, din mersul vioi și apăsător, din comportarea reciprocă a membrilor familiilor, din manifestările pe jumătate involuntare, biografia oamenilor necunoscuți; și, în adevăr, nu poți înțelege pe cei însemnați dacă n-ai simțit pe cei obscuri »³⁴. Rîndurile scrise de Eminescu vădesc clar o influență asupra lui a cercetărilor lui Steinthal și Lazarus în domeniul etno-psihologiei popoarelor. Citarea lor de către Codin arată că acesta își însușea teoria că manifestările superstițioase, artistice și literare, oglindite în variatele creații populare, definesc caracterul specific al popoarelor.

2. O a doua problemă, ce căutăm a desprinde, de data aceasta din cercetarea culegerilor de folclor ale lui C. Rădulescu-Codin, este cum s-a desfășurat în timp munca de culegător al creației orale, sub ce impuls și care este aria culegerilor lui.

Codin a început să manifeste dragoste pentru creațiile literare orale — cum spune însuși: « încă de pe cînd eram pe băncile școlii normale » (*Legende, tradiții și amintiri istorice*, 1910, p.

²⁷ Autorul urmărea mai de mult prezentarea monografică a comunei Corbi; vezi C. Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Comuna Corbi*, în *Muscelul, Revistă bilunară*, I (București, 1916), p. 85—87.

²⁸ *Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 3—4. *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi Muscelului*, 1929, p. 2.

²⁹ Academia R.P.R. Documente privind istoria Romîniei. B. Țara-Romînească. Veacurile XIII—XVI. *Indicele numelor de locuri*, București, Ed. Acad. R.P.R., 1956, p. 37, sub voce.

³⁰ Vezi recenziile lui V. Bogrea asupra monografiei Corbi, 1922, în *Dacoromania*, III (1922—1923), Cluj, 1924, p. 871—874, dar mai ales recenziile lui Șt. Pașca asupra monografiei Corbi, 1929, în *Dacoromania*, VI (1929—1930), București 1931, p. 466—471.

³¹ C. Rădulescu-Codin, *Comorile poporului*, 1906, p. 126.

³² *Ibidem*, p. 92—93 (sublinierea în cartea lui Codin).

³³ M. Eminescu, *Literatură populară*, ed. comentată de D. Murărașu, Craiova, f. a., p. 23—24, nota 5.

³⁴ Traducerea lui D. Murărașu, *loc. cit.*

XII³⁶, adică începînd cu anul 1891. La școala normală din Cîmpulung-Muscel eruditul « profesor de istorie și literatură, dl. G. Șapcaliu, cunosător desăvîrșit și cercetător al trecutului, îmi dă îndrumări și îndemnuri să culeg din produsele poporului » (*ibidem*). G. Șapcaliu (1867—1941) a fost o figură strălucită și unică în cadrele didactice ale școlii românești³⁹. Cei care l-am avut ani d-a rîndul profesor putem socoti acest fapt — cum spune însuși Codin — ca « un mare noroc » (*ibidem*).

Noi îl socoteam un erudit, dar colegii lui de facultate îl numesc fără înconjur « genialul Gheorghe Șapcaliu ». Ca student al lui Odorescu și Hășdeu, ajunsese să cunoască la perfecție limbile greacă (elină), latină și slavă. Cînd era student la Școala normală superioară, a tradus *Antigona* lui Sofocles, pe care a stilizat-o colegul său de atunci M. Dragomirescu³⁷. Avînd o inteligență scripitoare și o memorie uimitoare, Șapcaliu asimilase o vastă cultură literară, filozofică și istorică. Numele lui îndrumările date de el, materialele folclorice comunicate sînt des și cu recunoștință amintite de Codin în lucrările sale³⁸. Munca de culegător a continuat-o Codin cu pricepere (dar îndrumat de prof. Șapcaliu) și cu pasiune pînă prin 1895, iar rodul acestei munci stă în masivul volum *Din Muscel — Cîntece poporane* (1896). Tînărul normalist primea feliicitările poetului G. Coșbuc care i-a prefațat volumul, încheind: « Îți doresc succes și mai departe... Și-ți string mîna cu prietenie » (*op. cit.*, p. XV). Încurajat, se așterne iar la lucru. Se îngroșau mapele cu materiale folclorice strîns din satele Muscelului, în parte din ale Argeșului și Dimboviții. În vara anului 1909, primind din partea Ministerului Instrucțiunii sarcina de a face o călătorie de studii prin țară și « pe la frații » din Ardeal, aria de culegere se lărgște considerabil. În afară de sistematizarea materialelor culese deja în cele 3 județe amintite, Codin face explorări « prin sate din Constanța, Mehedinți, Vilcea și Argeș, cum și insula Ada-Kaleh, părți din Banat, Țara Oltului și a Birsei din Ardeal » (*Legende, tradiții*... p. VII). Legendele, tradițiile și amintirile istorice publicate de Academia Romînă în 1910, precum și povestirile publicate tot de Academie, în 1913, sub titlul *Îngerul romînului*, cuprind numai o mică parte din tot ce culesese Codin pînă la acea dată. Aceasta o știm din prefața scrisă de Codin în 1913, la vasta sa culegere (948 foi în folio) rămasă însă numai în manuscris (azi ms. 140, I din Biblioteca Institutului de folclor din București; vezi, mai jos, *Bibliografia*). În prefața acestei culegeri pe care intenționa să o prezinte Academiei Romîne spre tipărire³⁹, Codin scrie: « Culegerea s-a făcut încetul cu încetul între anii 1896 — 1913, începînd de la apariția primei mele culegeri: *Din Muscel. Cîntece poporane* — acele de aici fiind altele ». Terenul explorat de Codin, de data aceasta este și mai vast; « satele jud. Muscel și Dimbovița iar restul (materialele culegerii — D.S.) din județele Mehedinți, Dolj, Romanai, Ilfov, Ialomița, Argeș, Constanța, Tutova, Roman — cum și din Ardeal și Bucovina »⁴⁰. Materialele de mitologie și hagiografia poporană din *Sărbătorile poporului* (1939), poveștile din *Făt-frumos* (1914), snoavele din *Vine roata la știrbină* (1914) — precum și cîntecele bătrînești versificate din *Chira Chiralina* (1916), sînt toate culese de Codin în perioada aceasta de bogată activitate anterioară anului 1914.

În timpul concentrărilor din 1914—1915, cit și în anii care au urmat războiului 1916—1918, Codin a intensificat din nou culegerile pe teren, de data aceasta culegînd și publicînd: *Cîntece din război zise de flăcăi și fete între 1914—1919*. Pînă în anul morții (1926), Codin publica încă materiale din vechile și voluminoasele lui culegeri inedite sau tipărite: *Cojocul lui Sărăcilă* (ed. 1925 și 1929) volum care cuprinde, după cum însuși spune, « povești alese din culegerile mele », *Nevastă leneșă* (1926), culegere de povești, legende, pildă, snoave din popor, *Cal de smzu, Leu-paraleu* (1926) cu povești și legende. Chiar și ultima colecție, *Cîntece bătrînești istorice*, pregătită de Codin pentru

³⁶ Vezi și în *Îngerul romînului*, 1913, p. VII: « ... le aveam culese < materiale folclorice diverse — D. S. > unele chiar de pe cînd eram pe băncile școliei ».

³⁷ Originar din Buzău, se stabilește « răpit de farmacul munților », la Cîmpulung-Muscel, ca profesor, în 1891. Vezi *Omagiul lui Mihail Dragomirescu*, București 1928, p. 609 (scrisoarea deschisă a lui Ion S. Floru).

³⁸ Titu Măiorescu, *Însemnări zilnice*, vol. III, București (1931), p. XVIII—XIX din introducerea editorului I. Rădulescu-Pogoneanu.

³⁹ *Comorile poporului*, 1906, p. 134, scrie că Șapcaliu însuși se ocupa în 1891 de studiul folclorului. *Legende, tradiții și amintiri istorice*, 1910, materiale folclorice transmise de Șapcaliu, la p. 111 (nota 53), p. 112 (nota 76), p. 114 (nota 103), p. 118 (nota 128). *Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 23—25, Șapcaliu traduce un document din slavonește. Codin îl numește: « învățatul dar prea modestul, adîncul cunosător al trecutului nostru, d. profesor, G. Șapcaliu » (p. 23). *Cîmpulungul Muscelului*, 1925—1926, p. 7: « domnul G. Șapcaliu, mult stimatul meu profesor, la lumina și sub călăuză căruia, încă din 1892, m-am deprins a pune prap pe unele din comorile poporului și a culege — încă de pe atunci — cîntece și tradiții și povești « sicrie sînte ale credinței », care se pierdeau în învălmășagul uitării, profesorul « *adînc și prețios Izvor nelesit încă la suprafață*, cu toată bozgia de știință », cum îi zic învățații, din care unii, de încă 30 ani, i-au oferit o catedră universitară » (cuvintele subliniate de mine fac aluzie la faptul că acest savant n-a scris nimic, n-a publicat nimic din vasterile lui cunoștințe); vezi și p. 46, nota 5 din *Cîmpulungul Muscelului*.

⁴⁰ O dovadă este prefața intitulată: « Unele note și lămuriri pentru dd. membri ai onor. Comisiunii literare a Academiei.

⁴¹ Ms. 140 I, Institutul de folclor, București, p. 1 (prefața).

tipărire⁴¹, cuprinde câteva balade deja publicate (*Ilinca Șandrului și Miu Sglombiu* în *Chira Chiralina*, *Copilaș Roman* în *Din Muscel* ș.a.).

3. Codin rămâne un bun și harnic folclorist al nostru, specializat mai ales în cunoașterea folclorului mușcelan și al celui învecinat cu fostul județ Muscel (azi, raioanele Muscel, Topoloveni, Curtea-de-Argeș). Se cuvine să vedem care este conținutul culegerilor lui și ce aduc aceste culegeri ca specific local.

Opera capitală folclorică pare a fi fost pentru Codin culegerea de versuri poporane pregătită pentru tipărire în 1913 (mss. 140, I și II, azi în Biblioteca Institutului de folclor). Destinind acest volum exclusiv folclorului versificat, autorul strânge în el sute de creații literare adunate din județele României, din Ardeal și Bucovina, cit și altele deja publicate de el⁴² sau de alții⁴³. Culegerile altora i-au folosit și pentru notarea variantelor. În paginile nenumerotate ale manuscrisului și premergătoare textelor, Codin alcătuieste și tabla de materie a volumului, care este importantă și pentru că autorul se fixează asupra unei clasificări raționale a folclorului nostru. Clasificarea aceasta se deosebește de cea din 1896 (*Din Muscel*, p. V—X). Iată în schemă bogatul cuprins al volumului manuscris:

Partea I. Cîntece.

Cap. I. Cîntece bătrînești.

- A. Istorice (15 texte + variantele).
- B. Superstițioase și solare (12 texte + variantele).
- C. Haiducești (29 texte + variantele).
- D. Domestice (16 texte + variantele).

Cap. II. Doine și alte cîntece.

- A. De dragoste (279 texte).
- B. Voinicești (87 texte).
- C. Străinătate, jale, muștrare și blestem (156 texte).
- D. Cătănie (71 texte).
- E. Satirice (27 texte).
- F. Cîntece la nunți (13 texte).

Cap. III. Colinde, urete, plugușor (11 texte).

Partea II. Descîntece (72 texte).

Partea III. a) *Indice de nume proprii și glosar.*

b) *Zicători și expresii (p. 927—930).*

Partea IV. Arii muzicale ale unor cîntece din text (50 arii, p. 932—948).⁴⁴

Volumul urma să fie completat pînă la 1 ianuarie 1914 cu partea a cincea: «Vrăjile, farmecile și desfacerile», care, continuă Codin, «nu s-au cules în acest volum, fiind strînse pentru o altă colecțiune anume» (Ms. 140 I, p. 1, punctul 6).

Dacă la acest vast material colectat cu grijă, adăugăm și cele 159 texte publicate în *Din Muscel* (1896), *Cîntece voinicești* (1910) publicate în colaborare cu Șt. Tușescu și Sim. T. Kirileanu, baladele deosebit de importante din *Chira Chiralina* (1916), *Cîntece din război* (1925), cîntecele și colindele

⁴¹Dar din cauza morții neașteptate rămasă netipărită; se află în ms. nr. 140, II, în Biblioteca Institutului de folclor din București: vezi *Bibliografia*.

⁴²C. Rădulescu-Codin arată revistele în care unele din aceste cîntece au fost publicate mai întîi: «*Convorbiri literare, Sămănătorul, Albina, Șezătoarea, Școala poporului, Revista poporului, Vremea nouă, Ion Creangă, Foia interesantă, Muscelul, Prietenul nostru, ș. a.*» (*Unele note și lămuriri . . .*, p. 1, punctul 2).

⁴³Iată lista ce scrie Codin, *Unele note și lămuriri . . .*, p. 1—2, punctul 7: «Colecțiile pe care le-am cunoscut la alcătuirea culegerii mele sînt: *Jarnik și Birseanu* (Doine și strigături din Ardeal, 1885), *C. Rădulescu-Codin* (*Din Muscel*, Cîntece pop., cu o intr. de G. Coșbuc, 1896), *G. D. Teodorescu* (Poezii pop. romine, 1885), *Sim. Fl. Marian* (Poezii pop. romine, 1873), *N. Păsculescu* (Literatură populară-românească, 1910), *V. Alecsandri* (Poezii pop. ale rominilor, 1866), *Miron Pompiliu* (Balade pop. romine, 1870), *E. D. Sevastos* (Cîntece moldovenești, 1888), *E. Hodoș* (Poezii pop. din Banat, 1892 și Cîntece cătănești în «*Bibl. noastră*»), *A. Vasiliu* (Cîntece, urături și bocete, 1909), *Gr. G. Tocilescu* (Mater. folcloristice, 1900), *I. G. Bibicescu* (Poezii pop. din Transilvania, 1892), *T. Pamfile* (Cîntece de țară, 1913), *C. N. Mateescu* (Balade, 1910), *I. Pop-Reteganul* (Trandafiri și viorele), *At. M. Marinescu* (Balade culeșe și corese, 1867, II), *M. Eminescu* (Literatură populară, cu note de Il. Chendi 1902), *Sim. C. Mindrescu* (Lit. și ob. poporane, 1892), *M. Canianu* (Poezii populare, 1888), *T. T. Burada* (O călătorie în Dobrogea, 1880), *N. Caranfil* (Cîntece pop. de pe valea Prutului, 1882), *Tit Bud* (Poezii pop. din Maramureș, 1908), *Victor Onișor* (Doine și strigături din Ardeal), *Pompiliu Pirvescu* (Hora din Cartal, 1908), *Marin I. Apostolescu* (Balade populare, 1912)».

⁴⁴Manuscrisul nr. 140 II repetă 16 balade dintre cele copiate deja în ms. 140 I, intitulindu-le: «Cîntece bătrînești istorice».

rare din cele două monografii despre *Comuna Corbi* (1922 și 1929) și rarele poezii poporane intercalate — după un cunoscut obicei al lui Codin — în bogatele lui culegeri de proză poporană precum și volumele compacte de povești, legende, tradiții, amintiri istorice din popor, snoave, glume, pilde, folclor superstițios și magic; dacă, zic, cercetezi cu atenție toate aceste opere ale lui Rădulescu-Codin, atunci îți dai seama că activitatea lui merită o mai mare prețuire decât i-a arătat folcloristica burgheză.

Culegerile lui Codin aduc elemente noi, locale, particulare regiunii Pitești de azi, astfel că afirmația lui Coșbuc (« baladele și colindele stau pe loc. Sint variante nouă, adevărat, dar fondul lor e cunoscut de mult »)⁴⁵ nu este justă decât în parte. De altfel Coșbuc în rîndurile care urmează afirmației de mai sus, emite cu totul o altă părere: « nouă cu totul am găsit numai colinda « Pe prundul mării », care ca formă este foarte frumoasă. Și între balade sint cîteva variante frumoase și nouă cu totul. Între hore și doine *cele mai multe sint necunoscute într-alte colecții* ».⁴⁶

La baladele istorice și haiducești cunoscute altor colecții, Codin aduce următoarele variante cu totul noi: *Otinca* (= Potîncu haiducu). *Ghiță Cătănușă*, *Barbu*, *Manole* (= Mănăstirea Argeșului), *Cintecul ginerelei* (= Nunta lui Iancu), *Doicin bolnavul*, *Vartici*, *Marco Pașa*, *Dobrișan*, *Miu Sglombiu*, *Ivan Iorgovan*, *Banu Brîncoveanu* (= Cintecul banului), *Tanislav*, *Ilinca Șandruului*, *Căpitan Gheorghîță* (= Gherghelaș), *Ion al Mare din Poiană*, *Rădița*. *Voinicul Oleag* (= Olea), *Izvoranu*, *Chira Chiralina*, *Tudorel*, *Corbea*, *Burulean*, *Pătru Haiducul*, *Badu* (= Badiu), *Novac*, *Codreanu*, *Marcu Viteazul*, *Jianu*, *Iencea-Sibiincea*.

La baladele numite îndeobște « superstițioase » (la care unii—și însuși Codin — adaugă impropriu și pe cele « solare » și « domestice »). Codin aduce de asemenea noi variante, cum de ex.: *Dunăre Dunăre*, *Scorpia*, *Rominaș Copilul*, *Șarpele*, *Mierlița și Sturzu*, *Lie-Ciocîrlie*, *Iana Sînziana*, *Gealat-Costea* (= Dolca), *Toma Damolschi* (= Toma Alimoș), *Stoian Popă Vechi*, *Voinea* (= Miorița)⁴⁷.

Valoarea culegerilor lui Codin constă însă nu numai în acest aport de noi și interesante variante, ci în culegerea unor vechi balade locale, care reflectă stări și realități locale din ținuturile muntene și oltene învecinate⁴⁸, cum este cazul cu următoarele exemple: *Domn' Ștefan Opriș*, *Mică Ciobănaș fratele lui Negru Vodă*, *Mezer Crai*, *Cintecu lui Mihai*, *Ispilant și Gheorghe haiducul*, *Cernea*, *La Litva crișmărița*, *Radu lu' Anghel*, *Prica Radului*, *Căpitan Radu din Groși*, *Moșoi-Moșoiăș domn din Făgăraș*, *Stanciu-al Bratului*, *În dreptu Cîndeștilor*, *Fulga* (nimic comun cu cel din *Costea*), *Voinicu'necat în Olt*, *Voinea și Grecu*, *Gheorghe Ardeleanu*, *Milea*, *Moșneagu*, *Plevina*, *Trinu' de la Balota*, *Două surățele*, *Marin de la Slatina*.

Localități din regiune sint amintite în aceste vechi cîntece culese de Codin, între 1896—1913, de la bătrîni care atunci aveau, după indicațiile lui Codin, între 80—102 ani. *Mică ciobanaș*, care se recunoaște fratele lui Negru Vodă:

*Oili și le aduna
La munte le ridica*

*În lunca Argișelului
D-asupra Muscelului*⁴⁹.

Apoi:

*« La Cimpulung se ducea
La poarta lui Negru Vodă ».*

Adăpostul ascuns al lui *Stanciu Bratu* este:

*Sus pe plaiu muntelui,
Pe sub foaia fagului
Sub cetina bradului
La Ceardacu' Stanciului*⁵⁰.

⁴⁵ Rădulescu-Codin, *Din Muscel*, p. XV.

⁴⁶ *Ibidem* (sublinierea noastră — D.S.).

⁴⁷ Exemplele semnalate sint luate din culegerile: *Din Muscel*, *Chira Chiralina*, Ms. 140 I și II.

⁴⁸ Analiza elementelor locale din folclorul adunat de C. Rădulescu-Codin trebuie făcută în lumina realităților economice, sociale și istorice din fostele județe Muscel, Argeș și Dimbovița; această analiză va forma subiectul unui al doilea articol în curs de elaborare.

⁴⁹ Ms. 140 I, p. 61. Livezile și poienile cu iarbă grasă de-a lungul Argișelului se întind pînă în munte, sub *Păpușa*, de unde izvorăște rîul.

⁵⁰ *Din Muscel*, p. 288. La capul Văii lui Ivan, sub Piatra Craiului, este Ceardacu' Stanciului, despre care și azi ciobanii povestesc legende similare.

Haiducul Muscelului, *Radu lu' Anghel*⁵¹ și fiica lui *Prica* au cîntece în care poporul exprimă admirație pentru voinicia lor, precum și regretul pentru uciderea haiducului de către poteră.

Lupta lui Mihai cu tătarii (*Cintecu'lu'Mihai*) se dă pe apa Dimboviții la Cetățenii din Vale, la Piatra, Valea lui Comor, localități din Muscel⁵². Haiducii din balada *În dreapta Cîndeștilor*, sînt din Hîrtiești, Vulturești și Boțești, comune în Muscel⁵³.

Numeroasele legende și tradiții istorice legate strîns de trecutul Muscelului, existente pînă azi în amintirea țăranilor din Muscel, constituie un alt aport însemnat al culegerilor folclorice ale lui C. Rădulescu-Codin. Această proză populară istorică începe în operele lui Codin [*Legende, tradiții și amintiri istorice*, 1910; *Din trecutul nostru* (f. a.); monografiile referitoare la comuna *Corbi*, 1922, 1929; *Muscelul nostru*, 1922] cu amintiri despre daci și romani (Dochia, Traian), cu Negru Vodă și luptele lui cu tătarii, trece la legende referitoare la Jidovi (= Uriași)⁵⁴, apoi la legendele Rîului Doamnei, la altele despre Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Zavera cea mare (luptele date în sec. al XVIII-lea între turci, nemți, ruși pe pămîntul țării noastre), zavera cea mică (1821), intervenția rușilor în 1848 și termină cu amintiri din *порои* despre Cuza Vodă.

Cu tematici rare sînt și colindele vechi cu subiecte războinice, ca temele despre cele trei ostiri⁵⁵, lupta din Vadul Brăilei⁵⁶, dialogul lui Șerban Vodă cu <cutare> Făt-Frumos⁵⁷ și ciclul «cu cioclatul ferecatul»⁵⁸.

Cu teme noi sînt și numeroasele cîntece de ostășie, fie cînd ele arată originea ardelenescă a Corbenilor⁵⁹, fie cînd oglinesc participarea regimentului nr. 70 (Muscel) la luptele date în toamna lui 1916 prin munții din nordul județului⁶⁰.

În ce privește conținutul versurilor populare satirice și de dragoste, el este — după cum constatare în 1896 și Coșbuc — cu totul necunoscut altor colecții. Meritul lui Rădulescu-Codin pentru folclorul Muscelului și pentru folclorul românesc, în general, este de a fi salvat de la pieire și uitare un material imens de creații literare orale, dintre cele mai autentice, dintre cele mai bune.

4. Voi arăta acum metoda de lucru a lui C. Rădulescu-Codin, concepția lui despre folclor și prin acestea vom vedea caracterul științific al culgerilor lui.

Folcloristul Codin a moștenit de la tatăl lui, țăranul sărac Radu Uța din Zgripcești-Beleți, și de la mama lui, țăranca Stana lui Radu Uța de fel din Furești-Dobrești, nu numai dragostea nemărginită pentru creațiile literare populare, dar și darul povestirii în stilul oral al poporului. Între creatorii și păstrătorii populari de literatură care au comunicat lui Codin numeroase legende, povestiri și cîntece sînt și părinții lui, pe care-i citează în numeroase rînduri⁶¹. Mama lui, Stana

⁵¹ *Din Muscel*, p. 210—245 (balade despre faptele, prinderea și moartea haiducului, care a trăit între 1830—1865); p. 294—295 «Prica Radului», pe care țăranii din Muscel o admiră pentru chipul ei voinicesc, pentru modul de a călări «haiducește», dar pe un armăsar cu friu de aur și căpăstru de argint.

⁵² Ms. 140 II, p. 43—46. Mihai din cîntec este o contaminare cu Negru Vodă, pentru că despre acesta sînt și azi legende prin Stoenеști, Cetățeni etc., că a scăpat țara de tătari ridicînd stăvilarul care oprea apa Dimboviței, între două stînci.

⁵³ Ms. 140 I, p. 331.

⁵⁴ *Legende, tradiții*, p. 26—33. Cf. și Lazăr Șăineanu, *Studii folclorice, Cercetări în domeniul literaturii populare*, București 1896, p. 191—215.

⁵⁵ Rădulescu-Codin, *Din Muscel*, București 1896, p. 126—128. Pr. Ion Răuțescu, *Colinde culese din comuna Dragoslavele*, jud. Muscel (Biblioteca «Duminea Poporului»), p. 36—38. T. Pamfile, *Crăciunul* Buc. 1914, p. 100—101. T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 82—84. Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, Buc. 1914, p. 110. N. Păsculescu, *Literatură populară*, Buc. 1910, p. 49. D. I. Băjan, *Insemnăteea unui colind rucărean sub raportul originii locale*, în *Piatra Craiului, Foaie pentru luminarea poporului*, I (nr. 10, Dragoslavele, 1928), p. 3—6.

⁵⁶ *Corbii și locuitorii săi*, 1922, p. 75, nr. 3. *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii-Muscelului*, 1929, p. 65, nr. 8, «Din vadul Brăilei». Forma «frîngii» (pentru «frîncii») este etimologică populară după «fringe» (*Dacoromania*, VI, p. 468). Alte variante: G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, București, 1885, p. 54—55 (două texte). Gr. Tocilescu, *Materiale folclorice*, vol. I București, 1900—1901, p. 523 (cules din Dimbovița) și p. 1464 (cules din Tulcea). N. Păsculescu, *Literatură populară*, București, 1910, p. 47—48. T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, p. 79—81. Th. Pamfile, *Crăciunul*, București, 1914, p. 8 și 86 (două texte). G. Neagu, *Colinde din Ialomița*, Roșiorii de Vede, 1946, p. 35—36. I. Răuțescu, *Colinde culese din comuna Dragoslavele*, București, p. 9—11 (Biblioteca «Duminea poporului»). *Arhiva Dobrogei*, II (1919), p. 34—35.

⁵⁷ C. Rădulescu-Codin și preot I. Răuțescu, *Dragoslavele*, Cîmpulung, 1929, p. 237—238 (ed. II, Cîmpulung 1937, p. 266).

⁵⁸ *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 75 (nr. 4) și p. 78 (nr. 15). *Literatură, tradiții din Corbi*, p. 66—67, nr. 11. Alte colinde, vezi Ms. 140 I, p. 664—678.

⁵⁹ *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi*, p. 61—69. *Literatură, tradiții din Corbi*, p. 9—79.

⁶⁰ *Cîntece din război...*, (Cîmpulung 1925) — Alte cîntece de cătanie în opera lui Codin: *Cîntece voinicești și ostășești*, 1910; ms. nr. 140 I, p. 613—641.

⁶¹ Radu Uța citat ca informator în *Legende, tradiții*, p. 117 (nota 113). Stana lui Radu Uța citată ca informatoare de folclor în *Din Muscel*, p. 3, 10, 14, 24, 33, 34, 39, 48, 57, 58, 67, 75, 90, 97, 104, etc. *Legende și tradiții*, p. 110, nota 42, p. 113, nota 95, p. 117, nota 110, p. 118, nota 126. *Ingerul românului*, p. 293 etc.

lui Radu Uța, femeie de o inteligență vioaie, încredințase memoriei mii de versuri, zeci de povestiri, pe care le reproducea cu mult farmec narativ și le dicta fiului ei. Talentul îl moșteniseră și fetele ei, surorile lui Codin, Marioara și Elena⁶². La acest prim fond s-a adăugat îndrumarea metodică a profesorului G. Șapcaliu, începută pe cînd Codin era elev normalist și n-a încetat, pentru lucrările lui cu caracter istoric, pînă prin 1925. Rădulescu-Codin a citit multe studii folcloristice romîne⁶³ și se pare străine, a adunat în note opiniile celor mai autorizați scriitori romini și străini cu privire la folclor și a folosit în mod creator și just aceste aprecieri ori de cîte ori a avut nevoie⁶⁴. Așa de pildă, pe atunci era greu să cunoști — pentru că nu erau traduse ca azi — că Gogol, marele scriitor rus, declara că « bucuria și viața mea sînt cîntecele populare »⁶⁵; era greu să știi atunci că Pușkin găsea în poveștile poporane rusești « mai multă poezie decît în toată literatura franceză »⁶⁶.

Un colaborator al lui Rădulescu-Codin declara următoarele cu privire la metoda de lucru a lui Codin: « Eu n-am avut parte, ca prietenul Rădulescu-Codin, să pui mîna p-un moș Coțandră sau p-un Toma Chelu, cari povestesc de parcă le curge miere din gură, pentru a culege povești aidoma și a face o lucrare de adevărat folclor »⁶⁷. Într-adevăr, Codin, fiind cunoscut în regiune, trăind în mijlocul țăranilor o viață simplă și modestă ca a lor, și-a apropiat pe cei mai bogați deținători de folclor, pe cei mai talentați povestitori populari, pe cei mai buni creatori de literatură poporană. El notează după fiecare creație numele informatorului, iar de multe ori⁶⁸ adaugă vîrsta, localitatea, profesia și uneori chiar numeroase date despre trăsăturile particulare ale informatorului. Mai întîi, Codin n-a lucrat decît în cazuri extreme cu informatori și lăutari țigani, ci numai cu informatori bătrîni și cîntăreți romîni. Păreră lui în această privință este categorică: « Ar trebui făcută școala în așa fel ca în fiecare sat să fie 2—3 săteni romîni care să facă la mese și la petreceri, rolul pe care îl fac azi țiganii — așa cum e în nordul Transilvaniei. Lăutarii romîni ar fi mai buni păstrători ai acestor comori sfinte »⁶⁹.

Iată numai cîteva portrete ale acestor cîntăreți populari folosiți copios și citați în culegerile lui Codin: *mc-ș Marin Coțandră* din « Priboieni mei », unchiuș plin de pitoresc, « al cărui chip, să-l pot avea, l-aș da într-una din colecțiile viitoare. Cu cită căldură mi-a povestit moșul acesta despre timpurile de vitejie din trecut ori de vîrurile pe cari le-a apucat; cele cu zavera a mică, ocupația rusească, Știrbei. . . , Cuza »⁷⁰. Marin Coțandră, folosit mai ales pentru legende și amintiri istorice, pentru povești, avea prin 1909 vîrsta de 93 ani⁷¹.

Un alt bătrîn, prin 1909 de 72 ani, deținător al multor tradiții poporane istorice și povești, este Dumitru Ioan din Furești-Dobrești. Acesta « a trăit ca băiat de prăvălie în București între anii 1853—1856, pe cînd furnicau pe aici turci, nemți, moscali »; împreună cu alți 4—5 bătrîni, i-a povestit amintiri despre 1821 și 1848; mai tîrziu, Dumitru Ioan s-a preoțit⁷².

⁶² Marioara citată ca informatoare de versuri poporane în *Din Muscel*, p. 6, 26, 42, 50, 68, 84, 91, 149, etc. Elena îi comunică versuri poporane, *ibidem*, p. 27, 37, 74, 100, 150 etc.

⁶³ *Îngerul romînului*, p. IX, XI folosește studiile prof. M. Strajan, *Poezia primitivă*, din *Convorbiri literare*, 30, 2, (1896), p. 5—17, 164—176. Acest harnic și pe nedrept uitat cercetător al folclorului a mai scris și alte studii folosite de Codin: *Basmele în Conv. lit.*, 30, 2 (1896), p. 239—251, 427—441; *P. Dulfu, Isprăvile lui Păcală. Un exemplu de prelucrare a poeziei poporane*, în *Conv. lit.*, 29 (1895), p. 741—752; *Doina, analiză literară*, *Conv. lit.*, 26 (1892), p. 422—428.

⁶⁴ Despre doica lui Pușkin, minunată povestitoare de basme (*Îngerul romînului*, p. XXVII, nota 2 și *Comorile poporului*, p. 77—78; opiniile lui Herder despre literatura poporană (*Comorile poporului*, p. 79 și *Îngerul romînului*, p. XXVIII, nota 1); « entuziazmul pentru literatura poporană a produs pe cel mai mare poet german, Goethe » (*Îngerul romînului*, p. XXVII—XXVIII și *Comorile poporului*, p. 79, 95), etc. etc.

⁶⁵ *Comorile poporului*, p. 93.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 94 și *Îngerul romînului*, p. XXVII.

⁶⁷ I. G. Nicolaescu, *Biografiile învățătorilor din Muscel morți în războiul pentru întregirea neamului*, Cîmpulung, 1929, p. 33.

⁶⁸ Mai puțin complete sînt informațiile despre informatorii de folclor la primul său volum *Din Muscel* (1896).

⁶⁹ *Comorile poporului*, 1906, p. 126 (sublinierea lui Codin).

⁷⁰ *Legende, tradiții...*, 1910, p. XII și p. 110, notele 30, 35; p. 113, nota 89; p. 114, nota 117, nota 108: p. 140, etc. *Îngerul romînului*, *passim*.

⁷¹ *Legende, tradiții...*, p. 114, nota 97.

⁷² *Ibidem*, p. XII—XIII. Aici Codin ne informează că prin 1895, Dumitru Ioan i-a povestit că « de mult, de mult pe vremea luptelor cumplite între muscali și turci », un turc a venit în Vițeștii (raion Topolenovii) și a cerut unui lăutar țigan să-i cînte balada *Hotinul*. Turcul a ascultat cu tristețe cîntecul despre înfrîngerea turcilor și apoi plîngînd a zis lăutarului: « noi fost opt frați și din opt am rămas doar eu, că pe șapte tăiat muscalii la Hotin ». Acest vechi cîntec uitat și dispărut se mai păstrează doar în puține manuscrise vechi chirilice (Bibl. Acad. R.P.R., ms. nr. 1417, f. 113—117 și nr. 3767, f. 23—30). Vezi și variantele publicate de C. Erbeceanu în *Biserica ortodoxă romînă*, 27 (1903), p. 856—859; M. Gaster în *Revista pt. Istorie, arheologie și filologie*, 2 (1883), p. 33—336 și de N. Drăganu, în *Dacoromania*, V (1927—1928), p. 521—522 în paralel cu ediția Gaster). — Textele comunicate lui Codin de preotul Dumitru Ioan sînt de asemenea numeroase: *Legende, tradiții...*, p. 110, nota 36; p. 114, nota 103 etc. *Îngerul romînului*, *passim*,

Lăutarul Marin Colțatu care i-a transmis vechea baladă istorică despre *Domn' Ștefan Oprîș*⁷³ era în vîrstă de 102 ani (prin 1913), din comuna Gemenea (raion Tîrgoviște). «Acest bătrîn—scrie Codin—ale cărui vorbe abia de mai se aud cînd le cîntă, a fost lăutarul lui Radu Anghel, haiducul rămas legendar pe aici, haiduc care cu Marin Colțatu își făcuse chefurile prin mijlocul codrilor. Marin Colțatu a învățat pe Nicolae Șchiopu (alt informator al lui Codin—D. S.) multe cîntece: «Cînd am luat eu pe Șchiopu să-l învăț—reproduce Codin vorbele lui Colțatu—era de 7 ani, iar eu de vreo 40. Pe vremea zaverii eram măricel, puteam să încalic pe cal; tot umblînd pe dealuri în tovărășia unui cioban, am început să învăț de la el mai întîi *cîntecele de frunză* (de codru, doinele voinicești), că, vezi dumneata, dămnișorule, toate or rămînea, numai frunza și codru și dragostea cu cîntecele lor s-or stinge»⁷⁴.

Ucenicul lui Colțatu, pomenitul Nicolae Șchiopul, este, după socoteala ce am făcut, dețîntătorul celor mai multe și mai interesante cîntece bătrînești culese de Codin (dar după mama lui Codin, care-l întrece ca număr de versuri). «Șchiopu» este probabil numai o poreclă, pentru că în cele mai multe locuri este amintit numai cu numele Neculae G. Zavrăgiu din Vulturești⁷⁵ (raion Pitești). «Moșu Bobocică, de 80 ani, din Vlădaia, jud. Mehedinți» este un alt informator al folcloristului nostru, în vara anului 1909⁷⁶.

Am fost odată cu Rădulescu-Codin pentru a culege folclor, în satul Soslănești pe Arghișel⁷⁷ (azi comuna Mioarele, raion Muscel); în fața povestitorilor populari Codin era cu totul altul decît cel pe care-l știam noi. Îmbrăcat în portul țărănesc (de altfel, îmbrăcămîntea lui de toate zilele), simplu în vorbă și purtare, începea el mai întîi să recite cu căldură și nuanțat versuri poporane, ceea ce stimula pe țărani, a căror încredere le-o cîștiga imediat. Cînd bătrînul țaran își lua avînt în recitare, Codin îl asculta ca «dus pe altă lume». Cînd povestitorul însuși se transporta sufletește «într-altă lume», numită așa chiar de Codin, acesta își scoate caietul și începea să scrie, verificînd mereu memoria informatorului, autenticitatea versiificăției și pronunțarea vorbelor cu particularitățile graiului local. Am avut, deci, prilejul să constat personal, pe teren, că afirmațiile scrise de Codin cu privire la metoda lui de lucru sînt perfect adevărate: «O bună parte din ele (povestirile din *Îngerul romînului*—D.S.) sînt scrise vorbă cu vorbă, așa cum le-am auzit din gura povestitorilor și la foarte puține povești n-am putut da pe lângă fondul—care e nealterat—forma așa cum am auzit-o: am căutat să le scriu totuși în felul meu pe spun povestitorii. Dar acestea, așa de puține, mă fac să am zilnic păreri de rău că n-am învățat stenografia care mi-ar folosi mult la culegerea poveștilor»⁷⁸.

Culegerile de folclor ale lui Codin au întotdeauna o înfățișare tehnică îngrijită, care subliniază valoarea lor științifică: introduceri ample care dovedesc profundă cunoaștere a materialelor folclorice⁷⁹ textele sînt însoțite de note foarte prețioase care folosesc la istoria folclorului și la cunoașterea genezei creațiilor poporane. Multe din aceste note se prezintă ca mici studii monografice cu privire la atîtea teme curente în folclorul nostru. Așa, de pildă, notele din culegerea *Îngerul romînului*, adunate toate într-un volum, ar putea constitui un documentat studiu despre înfățișarea animalelor în folclorul nostru și rolul pe care-l au ele în basme⁸⁰.

Codin, în metodică alcătuirii culegerilor lui folclorice, a dat o mare însemnătate limbii, graiului local în care povestitorii îi comunicau creațiile literare. Din această cauză culegerile

⁷³ Vezi în anexă această baladă, care, după cite știu, nu este înregistrată în nici o colecție din cele cunoscute; o redăm cu o variantă, după ms. 140 II, p. 3—7.

⁷⁴ Manuscrisul 140 II, p. 4.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 37, singurul loc unde Codin face identificarea: «Neculae G. Zavrăgiu (Șchiopu)»

⁷⁶ *Legende, tradiții* . . . , p. 109, notele 22, 23 («. . . Dumitru Ion Cireanu, zis și Bobocică»); p. 114, nota 100, etc.

⁷⁷ Ne dusesem acolo pentru că tocmai auzisem, că un bătrîn cioban, Ghiță Olteanu, știa transpusă în versuri poporane o veche legendă locală referitoare la o tîlhărie a haiducului Radu Anghel, proiectată asupra moșului meu Simon din Soslănești. Constatînd personal greutățile care împovărau casa lui Simon, precum și omnia lui, haiducul a renunțat a mai comite atacul. Vezi C. Rădulescu-Codin, *Cîmpulungul Muscelului*, p. 215, nota 1. Trebuie să adaog că Ghiță Olteanu murise numai cîteva zile înainte de sosirea noastră acolo.

⁷⁸ *Îngerul romînului*, p. XXIX.

⁷⁹ Astfel, introducerea de 31 pagini, de la volumul *Îngerul romînului*; introducerea de 15 pagini de la volumul *Legende, tradiții și amintiri istorice* ș.a.

⁸⁰ Tema aceasta a preocupat mult pe Codin, care a și compus studiul: «Rolul animalelor în basmele romînilor» premiat de S.P.A. În orice caz, studiul se poate reconstitui în parte din paginile XVIII—XXIII ale introducerii volumului *Îngerul romînului* și din adunarea la un loc a notelor despre animale, din același volum. Dau numai cîteva exemple: *Îngerul romînului*, p. 4, nota 1, despre balaur; p. 14—16, nota 1: calul; p. 35—36, nota finală: pasărea neagră, simbol al sărăciei; p. 37—38, nota 1: oile; p. 62—63, nota 1: lupul; p. 100—101, nota 1: porcul; p. 101, nota 1: capra și nota 2: iepurele; p. 106, nota 1: clinele; p. 110, nota 1: peștii; p. 293—294, nota finală: cucul; p. 310—311, nota finală: găina, cocoșul. —Tot ca prețioase studii monografice pot fi considerate notele din *Îngerul romînului* referitoare la diavol (p. 66, nota 1, p. 204—206, nota); zmeu (p. 98—99, nota); vînt (p. 325—327, nota finală).

lui se termină mai întotdeauna cu un glosar⁸¹. Glosarele lui Codin sînt științific alcătuite, pentru că cuprind cuvintele nu izolate, ci în context (care de multe ori este un fragment din creație, sau chiar o poezie întreagă), astfel că sensul explicat deja de autor, poate fi intuit cu precizie de lingvist sau de alt cercetător. Dar nu numai atât! Glosarele lui mai cuprind și întregi expresii și zicători poporane culese din textele volumului respectiv. Apoi, în unele texte, cuvintele și expresiile indexate sînt tipărite cu caractere tipografice care le evidențiază ca particularități caracteristice lexicale și stilistice. Numai înzestrate cu asemenea glosare, operele lui Codin au putut fi socotite, de cei mai exigenți filologi romîni care s-au ocupat de limba creațiilor poporane, ca opere de valoare științifică mare și ca materiale foarte folositoare lingvisticii generale și filologiei romîne⁸². Lucrearea lui Codin consacrată exclusiv graiului mușcelan, *O seamă de cuvinte din Mușcelul* (1901), a atras admirația și interesul filologului Gustav Weigand de la Leipzig, tocmai prin priceperea cu care autorul a adunat acest rar material lexical și stilistic poporan local, atât de prețios pentru studiile sintactice și lexicografice.⁸³

O problemă de metodă de lucru în folclor este și aceea referitoare la ariile muzicale, la măsura în care ele trebuie să însoțească textele, precum și la modul de notare a acestor arii. Codin n-a fost un folclorist muzical, dar regreta că n-a avut și această competență. Totuși cîteva din culegerile lui înregistrează și melodii populare: *Mușcelul nostru. I. Comuna Corbi*, 1922, planșele dintre p. 64—65, 66—67, 68—69, 70—71, 72—73 (melodii de cîntece lirice și colinde) și *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi-Mușcelului*, 1929, p. 117—126 (cîntece și colinde).

Codin a acordat folclorului muzical o egală valoare și însemnătate ca și textelor literare folclorice. În sprijinul acestei afirmații vin documentatele rînduri scrise de el despre «viersul» poporului, despre «muzica» pe care ele (creațiile literare orale — D.S.) se cîntă⁸⁴. În *Comorile poporului*, cu ajutorul compozitorului Grigore Teodosiu, Codin a scris pagini competente și foarte prețioase despre folclorul muzical, dînd și o bogată bibliografie a chestiunii⁸⁵. Prin 1909, Codin și-a apropiat o altă colaboratoare în acest domeniu, pe «d-ra Filofteia Popescu, absolventă a conservatorului de canto din București și fostă elevă a maestrului Vidal din Milano»⁸⁶. În continuare, Codin dezvăluie o inițiativă de o însemnătate excepțională pentru muzica populară: Filofteia Popescu «îmi notează acum (prin 1910 — D.S.) ariile la *legende versificate din acest volum*, cum și la cîntecele, colindele și horele cari, nădăjdiesc, vor apare în cursul anului viitor». Reproduc și propriile cuvinte concludive ale lui Codin, pe marginea activității colaboratoarei sale: «Socotesc o mare fericire faptul că d-ra Popescu, născută din săteni și crescută între ei pînă la 14 ani, ba cunoscînd însăși «viersul» la o mulțime de cîntece, a primit să facă acest bine neamului și sînt încredințat că d-sa va pune tot focul surm a face ca mîrgăritarele acestea să poată fi cîntate *intocmai cum le cîntă astăzi săteanul sau pe le cînta mai acum 10—20 ani*, cînd am putut prinde ariile cari azi nu se mai «zic» ca atunci»⁸⁷. Mai întîi trebuie să atragem atenția că acea culegere de cîntece, colinde și hore, la care nota melodiile F. Popescu, n-a apărut «în cursul anului viitor», adică în 1911, ci era terminată pentru a fi dată la tipar prin Academia Romîna, abia în 1913: este manuscrisul 140, I din biblioteca Institutului de folclor, care cuprinde, într-adevăr, în partea a IV, de la p. 939—950, «arii ale unor cîntece din text, notate de d-ra Filofteia Popescu»⁸⁸. Consider colaborarea Rădulescu-Codin și F. Popescu de o excepțională însemnătate pentru folclorul muzical romîn pentru mai multe motive: a. din cele 50 melodii semnlate în tabla de materie a ms. 140, I multe sînt melodii de cîntece bătrînești istorice și fantastice («superstițioase»): *Șarpele, Ilinca Șandrului, Milea, Tudorel, Chira Chiralina și Rominaș* — ceea ce este o raritate; b. din lista cînte-

⁸¹ Glosarele volumului *Ingerul romînilor*, p. 329—367 (de cuvinte), p. 369—379 (de zicători și expresii). *Legende, tradiții...*, p. 121—131 (de cuvinte), p. 132—133 (de zicători). *Cojocul lui Sărăcilă* 1925, p. 103—109 (de cuvinte), p. 110—111 (de zicători și expresii). *Mușcelul nostru*, p. LXXXIII—CXXXIV (indici onomastici și toponimici). *Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 145 (text în dialect); p. 153—167 (indice toponomastic și glosar). *Corbi Mușcelului*, 1929, p. 111—116 (indici și glosar). Culegerea din ms. 140 I, p. 874—927 (indice toponomastic și glosar), p. 927—930 (zicători și expresii, dar neterminat, ultima înregistrare fiind: muncă bună).

⁸² V. Bogrea: recenzia volumului *Mușcelul nostru. I. Comuna Corbi*, în *Dacoromania*, III, p. 871—874; recenzia volumului *Din trecutul nostru* (*ibidem*, p. 874—877); recenzia monografiei *Dragoslavele* (*ibidem*, p. 877—879). Pașca, recenzia volumului *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi Mușcelului* (*Dacoromania*, IV, p. 466—471).

⁸³ Vezi elogioasele aprecieri scrise de G. Weigand în prefață la volumul *O seamă de cuvinte*, p. I—III.

⁸⁴ *Comorile poporului*, 1906, p. 126.

⁸⁵ *ibidem*, p. 126—134, punctele I—m.

⁸⁶ *Legende, tradiții*, 1910, p. XIII—XIV.

⁸⁷ *ibidem*, (sublinierea D.S.).

⁸⁸ Ms. 140 I, p. 17 nenumărată din tabla de materie. Nu stăruiesc asupra metodei de notare a lui F. Popescu, nici asupra meritelor muncii ei, pentru că colectivul de specialiști al Institutului de folclor studiază aceste arii și va publica rezultatele. Principala calitate a acestei folcloriste constă în faptul că a armonizat în spirit poporan și sincron ic desăvîrșit melodia cu textele respective.

celor ce urmează a fi culese « prin ajutorul unui specialist » (F. Popescu), listă de 65 texte « și altele » numite, scrisă în « Unele note și lămuriri » din fruntea ms. 140 I, rezultă că numărul baladelor bătrânești cîntate era cu mult mai mare decît al celor deja culese: *Manole*, *Letinu bogat*, *Plevina*, *Doicin bolnavul*, *Vartici*, *Marcoș-pașa*, *Dobrișan*, *Miu Zglobiu*, *Scorpia*, *Trei surori la flori*, *Mierlița și Sturzu*, *Lie-ciocirlie*, *Badu*, *Toma*, *Cătănuță*, *Radu lui Anghel*, *Miu Haiducu*, *Codreanu*, *Marcu*, *Stanciu-al Brarului*, *Jianu*, *Căpitan Gheorghîță*, *Miu Gealat-Costea*, *Gheorghe Ardeleanu*, *Barbu*, *Moșneagu*, *Rădița și Voinicul Oleag* — ceea ce este de asemenea o raritate; c. afirmația lui Codin; *Legende, tradiții*, p. XIII (« ariile la legende versificate din acest volum ») descoperă că multe din legendele istorice în proză referitoare la trecutul de luptă și necazurile poporului nostru erau versificate. Pentru unele din ele (de ex.: *Copil Roman*, *Marcoș-pașa* ș.a., vezi p. 83—86, 93—95), Codin dă chiar ambele forme, cea în proză și cea versificată.

Toate aceste însușiri și calități ale culegerilor lui Codin arată că activitatea lui folcloristică nu s-a desfășurat la întîmplare, nu a fost o preocupare de diletant (ca a multor folcloriști ai noștri), ci ea a realizat opere și culegeri științifice, care pot fi folosite cu teme de folcloristica romînească.

5. Pregătirea teoretică în domeniul folclorului, dar mai mult neînteruptă muncă pe teren, contactul strîns cu țărani, cunoașterea adîncă a creațiilor orale ale poporului au format o concepție științifică realistă și democrată, care se desprinde în mod evident din opera lui C. Rădulescu-Codin. Acesta a ajuns chiar la alcătuirea unei lucrări de sinteză asupra literaturii poporane, despre obiceiurile și credințele poporului, precum și despre importanța culegerii și studierii creațiilor literare ale poporului: este opera *Comorile poporului* (2 ediții: 1906 și 1930).

A culege și a studia folclorul înseamnă a-l avea, înseamnă a stimula poporul să păstreze pe cel existent de veacuri. Cum folclorul reprezintă « sfințele comori » ale poporului și « tot ce marele artist național — poporul — a produs mai sublim și mai înălțător »⁹⁰, se înțelege că sarcina folcloristului este patriotică: « legende, tradițiile și amintirile au mai cu seamă rolul de a lucra la cunoașterea naționalității noastre și la dezvoltarea patriotismului, căci, împreună cu celelalte feluri de comori ale Poporului, sînt expresia cea mai vie a caracterului național »⁹⁰.

Codin a cules folclor într-o vreme cînd țăranul — creatorul prin excelență al folclorului — era urît și exploatat de clasa stăpînitore burghezo-moșierească. De aceea el vrea să facă din preocupările folcloristice un mijloc de educare democrată a intelectualilor. Aproximarea celor de sus de cei de jos se poate realiza prin lectura și studiul folclorului, pentru că numai așa poți cunoaște ideile și sentimentele poporului, dar mai ales năzuințele lui spre dreptate și libertate socială: « noi avem nevoie și de cunoașterea cit mai adîncă a păsurilor acestor păstrători ai odoarelor trecutului, de brațele și de suflul lor »⁹¹. Folcloristul îndeplinește deci și un mare rol social, dar numai în măsura în care el a cîștigat încrederea săteanului în așa fel încît « să-și spuie și *păsurile* » lui cu inima deschisă⁹².

Studiul folclorului poate aduce servicii și în problema înfrățirii popoarelor, a întronării unei politici de apărare a statelor mici împotriva cotropitorilor: « Folcloriștii — cei mai mulți — sînt aprigi propovăduitori ai frăției și dragostei între popoare și de multe ori apărătorii drepturilor poporului, împotriva asupritorilor »⁹³. Ca exemplificare, Codin citează manifestul lansat în 1889 de folcloriștii spanioli care îndemnau folcloriștii tuturor popoarelor să protesteze împotriva politicii colonialiste a lui Bismark, care ordonase ocuparea insulelor Caroline.

Terenul îl convinsese pe Codin că « în satele din regiunea muntoasă a țării » se păstrează « așa curate și neprihănite odoarele trecutului » și condamna nepăsarea acelor care « trăind acolo (« prin văile munților » — D.S.), nu dau la iveală comoara de limbă, gîndire și simțiminte ale sătenilor »⁹⁴. Regreta că nu s-a născut chiar într-o asemenea regiune.

Codin ne dezvăluie o credință poporană răspîdită în Muscel, cit și în Moldova, anume că « poveștile apără ca și îngerul păzitor, casa în care se spun »⁹⁵. Această credință în care crede și

⁸⁹ *Comorile poporului*, 190, p. 121, *Dăfti, snoave și povești*, p. 5.

⁹⁰ *Legende, tradiții, . . .*, p. XIV. *Comorile poporului*, 1906, p. 91.

⁹¹ *Îngerul romînului*, p. XXVII (sublinierile lui Codin).

⁹² *Ibidem*, p. XXVI—XXVII (sublinierea lui Codin).

⁹³ *Comorile poporului*, 1906, p. 90.

⁹⁴ *Îngerul romînului*, p. XXX.

⁹⁵ *Ibidem*, p. VIII și nota 1. Prin Moldova, cînd vine un oaspe noaptea, gazda îl primește dacă promite că-i spune o poveste; altfel, îl dă pe ușă afară. Tot prin Moldova este credința, că poveștile care au ca temă plimbările lui Dumnezeu și Sf. Petru pe pămînt, spuse într-o casă, se transformă noaptea în « pări de foc » și « apără casa », de nu se poate nimeni apropia de ea.

Trimiterea lui Codin este greșită: este vorba de bucata *Poveste* publicată de A. Vasiliu în *Șezătoarea*, VIII (1904) p. 94—96.

Codin l-a făcut să-și intituleze volumul său, publicat în 1913, cu minunate povești și basme: *Îngerul rominului*. Un popor care în folclorul său are « credința că faci pomană dacă te duci noaptea la om și-i spui o poveste »⁹⁶, dovedește că are cultul frumoaselor narațiuni și al poeziei, dovedește gust literar și sensibilitate artistică. (v. și nota nr. 97).

Avînd o nemărginită « dragoste și admirațiune către sfințele comori ale celui mai mare artist național »⁹⁷, poporul, Codin a elaborat un vast program de lucru pentru organizarea muncii în direcția culegerii și valorificării creațiilor poporane⁹⁸. Acestea au — scrie Codin — o forță educativă imensă. Dar pentru a putea cultiva frumoasele sentimente cu ajutorul literaturii poporane, trebuie să se treacă la acțiune în sensul următor: să avem o « antologie model » pentru tinerele generații și soldații din cazărmi; să se fie conferințe populare referitoare la proverbe, zicători, cîntece, etc.; repertoriile șezătorilor literare să fie produse folclorice; să se culeagă ariile populare; să se organizeze școli de muzică pentru fiii talentați ai poporului; să se formeze și la romîni « societăți folclorice ».

În programul elaborat pentru organizarea muncii folclorice pe teren, Codin acordă cea mai mare atenție limbii creațiilor poporane. Patru puncte din comorile poporului sugerează un plan de lucru numai în legătură cu valorificarea limbii creațiilor literare orale: întrebuintarea în scris și vorbire a limbii curate populare; în manualele didactice să intre în proporții simțite producțiile « în graiul țărănilor »; literatura zisă cultă să se dezvolte sub influența limbii populare⁹⁹; în oratorie (« în elocvența parlamentară, așa în predica religioasă, așa la întruniri, așa la orice conferințe »)¹⁰⁰ să nu se admită decît o limbă populară, care « să nu fie împetrișită cu cuvinte străine ». Limba poporului, « limba țărănească », așa cum au folosit-o Creangă, Ispirescu, Eminescu, Odobescu și alții mulți, are o capacitate de exprimare « bogată ca ori și ce limbă europeană din Apus, ajunsă la deplină maturitate prin străduința de veacuri a artiștilor . . . »¹⁰¹. Ideile lui Codin despre « limba țărănească » în raport cu limba întregului popor, luate în generalitatea lor, sînt juste; aplicarea lor în forma exclusivistă cerută de Codin este însă discutabilă. De altfel, în această privință nu vine întotdeauna cu idei personale, ci împrumutate de la alții, în special de la N. Iorga, care în 1906, cînd Codin a publicat *Comorile poporului*, publicase o lucrare vehementă care proclama « drepturile limbii naționale în statul modern »¹⁰².

Rădulescu-Codin atribuia folclorului o însemnătate excepțională, așa cum se atribuia în evul-mediu Bibliei. Pentru Codin folclorul este o vastă enciclopedie, din care oamenii pot lua, cu folos, cunoștințe în toate ramurile științelor, precum și învățături, pilde de cum trebuie să se comporte în viață. Această « parte practică » a folclorului (termenul îl împrumutase de la S. T. Kirileanu) oferă serviciile ei « archeologilor, geologilor, geografilor, botaniștilor, farmaciștilor etc. »¹⁰³; iar într-altă parte, Codin scria despre serviciile aduse de legende și tradițiile poporului istoricilor, psihologilor¹⁰⁴, filologilor¹⁰⁵. Dar, după Codin, folclorul a adus și va aduce întotdeauna cele mai mari servicii autorilor de literatură frumoasă. Scriitorii — poeți, prozatori, dramaturgi — găsesc în producțiile poporane un izvor permanent pentru regenerarea operelor lor proprii: « Așa, istoria generală a literaturilor ne arată că literaturile europene n-au înflorit decît atunci cînd scriitorii lor s-au adăpat din comoara de gândiri și simțiminte a poporului »¹⁰⁶. Exemplele date de Codin din literatura romînă, dar mai ales din literaturile străine (rusă, engleză, franceză, germană etc.) sînt așa de numeroase, caracterizarea autorilor, deși sumară, așa de esențială, încît ele dovedesc o informare stăruitoare a lui Codin în beletristica universală inspirată din

⁹⁶ *Îngerul rominului*, p. XIV.

⁹⁷ *Dăfii, snoave și povești*, p. 5.

⁹⁸ Publicat în *Comorile poporului*, 1906, p. 121—147, el cuprinde punctele a—m (12 sugestii).

⁹⁹ Ideea, în stilizarea noastră tocmai fericită a lui Codin, este exprimată astfel: « Limba care nu are a face cu poporul, cade ca și literatura; adevărata literatură nu se poate închea decît în afară de influența străină » (*Comorile poporului*, 1906, p. 125).

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 126.

¹⁰¹ *Îngerul rominului*, p. XXIII; citat de Codin dintr-un articol al lui Teoharl Antonescu cu privire la activitatea lui Al. Odobescu. Codin însă își însușește cuprinsul citatului.

¹⁰² Este vorba de cunoscuta lucrare a lui N. Iorga, *Lupta pentru limba romînească*, București, 1906, 157 pagini.

¹⁰³ *Comorile poporului*, 1906, p. 117.

¹⁰⁴ *Legende, tradiții*, p. XIV; *Îngerul rominului*, p. XXIX; *Comorile poporului*, p. 114—117.

¹⁰⁵ *Îngerul rominului*, p. XXIX; *Comorile poporului*, 1906, p. 110—114. Am arătat mai sus (p. 12, 13) că Rădulescu Codin a căutat să redea în culegerile sale folclorice cit mai fidel particularitățile lingvistice locale. Adaug aici că în clasificările ce face producțiilor populare, Codin prețuiește ca foarte valoroase pentru limba poporului, glumele, snoavele, exercițiile și frămîntările de limbă, « produse ale spiritului batjocoritor cu care este înzestrat poporul nostru ». Ca exemplificare, Codin reproduce fragmente din literatura poporană satirică, referitoare la slujitorii bisericilor (preoți, dascăli credincioși). Vezi *Comorile poporului*, 1906, p. 58.

¹⁰⁶ *Comorile poporului*, p. 94.

folclor¹⁰⁷. El nu uită să amintească nici pe scriitorii care ar putea scrie pentru copii, inspirându-se din poveștile populare¹⁰⁸.

Codin a conceput folcloristica și folclorul ca instrumente de culturalizare și educare a maselor populare¹⁰⁹. Pentru acest motiv, în culegerile pe teren el a preferat folclorul pozitiv și a selectat din cel superstițios numai elementele folositoare etnografiei și istoriei¹¹⁰. De la el au rămas numeroase volume de cîntece lirice, balade istorice, tradiții, legende și amintiri referitoare la trecutul nostru. Codin ne-a dat culegeri de povești, de opere satirice în versuri și proză, de colinde istorice etc., dar din domeniul folclorului superstițios au rămas de la el numai două culegeri: o selecție de descîntece (inedită, în ms. 140 I) și o selecție de obiceiuri, tradiții și credințe legate de «deceurile» populare și de sărbătorile poporului. «moștenite din vechime de popor, nu cele auzite la biserică»¹¹¹. Dar chiar în prefața acestui volum, Codin ține să atragă atenția că izvorul multor obiceiuri rele la țărani stă în numărul prea mare de sărbători, credințe superstițioase și practici de care se țin însă numai femeile bătrîne și, dintre cele tinere, numai fetele leneșe. De aceea — scrie Codin — tinerii creatori de literatură satirică rostesc multe vorbe pișcătoare la adresa celor care țin sărbătorile:

*Lunea, marșea n-am lucrat
Mai de cînd m-am măritat.
Miercurea e zi de post,
Joia obricită-am fost.
Vineri este Vinerei
Și Simbătă, Simbetei.
Duminica-oi lucra
Dac-o lucra și popa.*

Îndemnurile la muncă rodnică și la practicarea unor obiceiuri frumoase sînt exprimate de Codin astfel: «Odată cu lucrul mîinilor, să nu se piardă în vîlmășagul uitării credințele, tradițiile și obiceiurile frumoase»¹¹².

Codin a fost întotdeauna susținătorul unui folclor sănătos și pozitiv. În contrast cu produsele folclorice artistice țărănești, pe care le admiră profund, pentru că la azul lor «mai înainte stăteau bătrînii cu frunții-n pămînt», Codin condamnă cu vehemență produse folclorice artificiale ca:

— *D-aolică, mă!*
— *Ce-ai cu mine, fă?*
— *Iubește-mă, mă!*
— *N-am parale, fă!*

și întrebă mîhnit și revoltat: «Cu d-astea să se facă educația satelor?»¹¹³.

Publicațiile istorice

Un coleg de școală al folcloristului Rădulescu-Codin scrie că acesta, prin 1892, «atrăgea atențiunea colegilor și profesorilor lui», ca elev foarte studios al școlii normale. Dintre profesori, cel de istorie, Gh. Șapcaliu, a fost îndrumătorul micului elev, nu numai în domeniul folclorului, dar și în al istoriei. Atras de frumusețile naturii Cîmpulungului, Șapcaliu, originar din Buzău, se stabilește în 1891 în Cîmpulung, unde a apucat în viață pe mulți din bătrînii orașului. De la aceștia, înregistrase în memorie (era împotriva consemnării scrise) foarte interesante amintiri istorice din trecutul orașului și al județului. Savantul profesor adunase și un mare număr de documente vechi muscelene și cîmpulungene. De la eruditul profesor Șapcaliu a prins Codin pasiunea pentru

¹⁰⁷ Vezi *Comorile poporului*, capitolul III, p. 91—107, în care se ocupă exclusiv de scriitorii romini și străini din sec. al XIX-lea influențați de folclor, *Ibidem*, p. 76—79, pentru scriitorii din perioade mai vechi.

¹⁰⁸ *Ingerul romnului*, p. XXX. *Comorile poporului*, p. 119—120.

¹⁰⁹ Pentru problema aceasta vezi mai jos, p. 19—20.

¹¹⁰ *Comorile poporului*, p. 107—110.

¹¹¹ Volumul *Sărbătorile poporului*, București 1909 (în colaborare cu Dumitru Mihalache. Academia Română «Din viața poporului român», nr. XXXIX).

¹¹² *Sărbătorile poporului*, p. 4 (sublinierile ne aparțin — D.S.).

¹¹³ *Chira-Chiralna*, p. 4.

cercetările istorice, studiind pînă tîrziu, la lumina lumînărilor, documentele locale și așternînd pe hîrtie legendele povestite ziua de profesorul Șapcaliu. Așa se explică de ce lucrarea istorică a lui Codin, *Cîmpulungul Muscelului* (1925—1926), se înfățișează mai mult ca o caldă narațiune compusă din numeroase legende și amintiri, pusă una lîngă alta, cronologic, pentru a avea firul neînrerupt al marilor evenimente istorice desfășurate în orașul nostru, de-a-lungul veacurilor: luptele lui Negru-Vodă cu tătarii, dar și mai bogatele amintiri istorice din sec. al XIX-lea (certurile dintre moșnenii cîmpulungeni și «veneticii» refugiați în oraș; tradițiile despre trecerea lui Tudor Vladimirescu prin oraș; legende din vremea răzvrătirii «arvaților»); bunele amintiri ale cîmpulungenilor despre «muscali»; nașterea lui Teodor Aman în Cîmpulung; activitatea revoluționară la 1848, a cîmpulungenilor C. Aricescu, N. Rucăreanu, pictorul I. Negulici și Dumitru Bilescu, la al cărui conac din Bogațești-Bilcești exista o tipografie care tipărea clandestin manifeste revoluționare, etc., etc.)

Partea științific-documentară a monografiei lasă mult de dorit, pentru că autorul nu folosea documente în mod critic, nu le interpreta în lumina tuturor izvoarelor istorice. Într-un fel, acest defect de metodă și concepție a folosit cercetătorilor de mai tîrziu, pentru că Codin, în loc să scoată esențialul din documente, le-a publicat întregi în corpul lucrării (științific era să le fi publicat în anexe). Deosebit de importante sînt cele 5 documente publicate la p. 129—135 din condica (azi pierdută) de acte a Obștei moșnenilor cîmpulungeni; de asemenea, la p. 156—160 regestele hrisoavelor doveditoare că în oraș nu se puteau face vînzări imobiliare decît «orășan la orășan», iar nu străinilor de oraș.

O altă sursă documentară, citată cîinst în numeroase rînduri de autor, este broșura istoricului și arheologului de la Rucăr, Dumitru Băjan, *Documente cîmpulungene*. Broșura (91 pagini, în 8 mic), tipărită în Cîmpulung încă din anul 1908, a apărut ca publicație, dar în foarte puține exemplare, abia prin 1925¹¹⁴. Din documentele publicate de D. I. Băjan, Codin a folosit numeroase știri foarte prețioase, care măresc valoarea științifică a lucrării.

Foarte originală în compoziția ei este lucrarea istorico-etnografică *Muscelul nostru* (1922) de CXXXIV pagini. În unele exemplare, la aceste pagini astfel numerotate s-au adăugat alte 172 p. cu monografia despre *Comuna Corbi și locuitorii săi* (1922). Există însă și exemplare în care cele două lucrări sînt independente. În ambele lucrări, materialul documentar istoric este foarte limitat: în *Comuna corbi*, p. 8—15 avem transcrise 7 documente dintre anii 1643—1692. Dintre acestea remarc pe cel din 14 ian. 1643, în care Matei Basarab ceartă ruminii din Corbi, dovediți rebeli față de egumenul mănăstirii Curtea de Argeș, în mod violent și într-un limbaj popular: «Au nu știți că vă voi purta tot despuieți prin tîrg, ca pre niște cîini?» (p. 9).

Ceea ce se prezintă ca *foarte valoros* în *Muscelul nostru*, este concepția autorului de a trece în revistă cîteva sute de comune, sate și cătune din Muscel, arătînd în linii mari, pentru fiecare în parte, importanța entografică și istorică a localității, specificul tradițiilor și legendelor istorice locale. Dăm un singur exemplu: «Valea Mare (plasa Golești) avînd numeroase mărturii ale trecutului: locurile unde mai înainte piteștenii ascundeau comorile; legende asupra satelor ce alcătuiesc comuna și a diferitelor localități (Ploscaru, Enculești, Valea Bucii); un schit vechi, fost de maici, în ruină, în Valea Mare; o biserică istorică — biserica schitului de piatră — din sec. XVII; ruinele schitului Vărgăliu dărîmat acum 180 ani și ale unui *alt schit* ce a fost în cătunul Valea-Popii; *Valul* (un *dul* de pămînt ca de 40 m. paralel cu Piteștii) purtînd numele de Ghemelia și servind orașului ca punct de apărare, pe vremuri, de nevoi; biserică veche în Enculești, de la sfîrșitul sec. XVIII; numeroase cruci, multe monede vechi găsite în albia girlei Valea Mare; cu izvoare de apă care conțin oxid de fier și aramă și avînd satele pomenite în mai multe acțe din sec. XVII-lea»¹¹⁵.

«Muscelul nostru» este rezultatul unei munci de colectare metodică și stăruitoare începută de Codin încă din 1910, pentru că pînă la acest cercetările lui Codin se îndreptaseră în domeniul folclorului. Autorul a explorat mai întîi comunele și satele raionului de azi Topoloveni, apropiate de Priboieni, unde funcționa ca învățător. După 1914, ca revizor al județului Muscel, Codin și-a extins cu perseverență explorarea materialelor lexice, folclorice și istorice pe teritoriul întregului județ. În timp de aproape 12 ani, Codin a reușit să strîngă în note scrise, o bogăție înfinită de știri. să alcătuiască lista monumentelor istorice existente și dispărute din județ, să citească nume-

¹¹⁴ Ioachim Crăciun în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III (1924—25), Cluj, 1926, p. 737—750 a rezumat materialele publicate de Băjan în broșura *Documente Cîmpulungene*; recenzentul consideră modul ei ciudat de publicitate «quasi misterios». Atragem atenția cu acest prilej că în *Cîmpulungul Muscelului*, 1925—1926, p. 179, sub fotografia care reprezintă o biserică din Cîmpulung, Codin scrie greșit «Biserica Domnească veche», în realitate fiind biserica «Flămînda» (cf. Dan Simonescu și Horia Teodoru, *Schitul Mărculești Flămînda (Cîmpulung-Muscel)*, București 1943, p. 179—181 (extras din *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, fasc. 113—114).

¹¹⁵ *Muscelul nostru*, p. L; nu am transcris cele 4 note ale pasajului care și ele conțin alte prețioase știri, demne de a figura în text, nu în note.

roase acte vechi, să alcătuiască pentru fiecare comună și sat din Muscel câte un scurt dar suculent îndreptar monografic, metodic și bibliografic. Citind aceste mici prezentări monografice și istorice, cit și notele care trimet la surse (cele mai multe inedite, descoperite de autor în colecții particulare), constai că pe teritoriile raioanelor de azi Muscel, Topoloveni și în parte Pitești, a pulsat în trecut o viață rurală bogată și densă¹¹⁶, care-și găsește formele ei concrete încă și azi în elementele de cultură materială și spirituală semnalate de Codin în paginile prețioasei lui lucrări. Alte elemente de cultură materială și intelectuală ale trecutului rural al regiunii au dispărut; despre existența lor de odinioară vorbește azi numai amintirea și de aceea bine a făcut Codin acordînd în lucrarea sa un loc larg amintirilor și tradițiilor istorice. În istoria locală tradiția orală stă între sursele principale de informație¹¹⁷.

Pe vremea lui Codin mai existau în mare număr cîntece și tradiții poporane istorice referitoare la Negru Vodă, Vlad Țepeș, Mircea Ciobanul, Mihai Viteazul și alte figuri istorice străine care au lăsat urme în regiune:

*Domnu Zecman Crai
Silade Mihai
Cu a lui crăiasă
Dalbă'mpărăteasă*

*Cu sprinceana trasă
Cu geana sumeasă...*

(*Muscelul nostru*, p. XX).

Alăturarea «Zecman Crai, Silade Mihai» ar putea să ne ducă spre identificări din sec. al XV-lea, din vremea luptelor creștinilor împotriva otomanilor: Sigismund, regele Ungariei și împăratul Germaniei, mort în 1437; Szilágyi Mihály, cumnatul lui Iancu de Hunedoara¹¹⁸.

În paginile lucrării *Muscelul nostru* găsim numeroase știri folclorice referitoare la diferitele forme de rezistență și luptă ale muscelenilor împotriva stăpînirii otomane. Șiretenia unui rucărean care a luat bani înainte turcului Ali pentru o cantitate de unt ce urma să-l predea la un termen mai îndepărtat, este amintită în versuri poporane; românul a dat turcului păcălit următoarea adresă:

*Din comuna
Văgăuna,
Plasa
Leasa,
Județu
Coteșu.*

*Și mă chiamă «Dac'ar fi»,
Am în deal la Mișelie
Șapte pogoane de vie
Numai iepurii o știe
Și nouă buși tăfăloage
Fără funduri, fără doage!*

(*Muscelul nostru*, p. LXXXI).

Materialele semnalate de Codin pot constitui punctul de plecare a numeroase studii în domeniul lexicologiei, folcloristicii și al istoriei locale¹¹⁹. Niciodată ca acum, recitind materialele folclorice publicate de Rădulescu-Codin, nu mi-a apărut mai justă și mai convingătoare opinia lui Gorki despre folclorul istoric: «Nu poți cunoaște adevărata istorie a poporului muncitor, fără a cunoaște creația populară orală care a avut o necurmată și hotărîtoare influență asupra creării unora dintre cele mai mari opere ale literaturii culte... Din timpurile cele mai vechi, folclorul a însoțit pas cu pas istoria, reflectînd-o într-un mod original. El are păreri sale proprii despre faptele lui Ludovic al XI sau ale lui Ivan cel Groaznic și aceste păreri diferă radical de aprecierile istoriei scrise de specialiști»¹²⁰.

¹¹⁶ Constatarea aceasta, la care am ajuns pe baza sumei generale a tradițiilor folclorice, este confirmată și de noile cercetări de geografie istorică întreprinse de I. Donat, în cadrul lucrărilor Institutului de istorie al Academiei R.P.R. Donat în lucrarea sa *Așezările omenești din Țara Românească în secolele XIV—XVI* (în *Studii. Revistă de istorie IX* (1956), nr. 6, p. 75—93) dovedește pe baza documentelor dintre anii 1352—1625 că regiunea subcarpatică și regiunea numită Piemontul getic prezintă pentru acest timp cele mai dense și permanente așezări antropogeografice; în această regiune intră și raioanele de azi Muscel, Curtea de Argeș, Pitești și Topoloveni, deci tocmai regiunile explorate folcloric de Codin.

¹¹⁷ Bernheim, Ernst, *dr. Einleitung in die Geschichte der Wissenschaft*, Berlin, 1926, p. 106—116 (Sammlung Göschen).

¹¹⁸ Domn «Sila Mîai» se mai găsește și în alte balade populare, v. V. Bogrea, *Cerșetări de literatură populară în Dacoromania*, II, p. 429, n. 2 și *Revista istorică*, IX, p. 39. Dacă Zecman Crai este Sigismund Báthory, care în toamna anului 1595 a trecut prin Muscel (Bran-Rucăr-Dragoslavele-Stoenești) spre Tirgoviște, atunci alăturarea lui «Zecman-Crai» de «Silade Mihai» este un anacronism foarte explicabil în poezia poporană. Personal cred în această din urmă identificare, deoarece trecerea lui Sigismund Báthory prin Muscel a mai lăsat și alte urme în tradițiile folclorice locale.

¹¹⁹ *Vezi* eruditele comentarii scrise de V. Bogrea pe marginea materialelor publicate în *Muscelul nostru*, în *Dacoromania*, III (1922—1923), Cluj 1924, p. 871—874.

¹²⁰ *Gorki despre literatură. Articole de critică literară*, (București), f. ed., 1956, p. 621.

Activitatea pentru culturalizarea maselor populare.

Ca număr, după publicațiile folclorice ale lui C. Rădulescu-Codin, urmează cele destinate culturizării poporului. Încă de la vârsta de 21 ani, prin 1897, a desfășurat acțiunea sa de a ridica nivelul cultural al țărănimii din Priboieni, unde era învățător. A început prin a organiza reprezentarea unor ușoare piese de teatru cu caracter moral, patriotic, educativ și din sumele realizate a construit în sat un monument în amintirea soldaților căzuți în războiul din 1877-1878, pentru câștigarea independenței statului român. De pe poziții poporaniste și mai târziu, ca admirator al lui Spiru Haret, de pe poziții liberale, Codin a luptat și a reușit să creeze în Priboieni o bibliotecă sătească. În 1912, înființează Societatea culturală și de ajutor « Sf. Spiridon », cu sediul în Priboieni. Societatea avea un Cămin cultural și a publicat câteva numere dintr-o colecție de publicații ce purtau numele « Biblioteca Societății... » și Biblioteca Căminului cultural « Sf. Spiridon ». Numerele 1 și 2 ale colecției sînt lucrările lui Codin, *Pentru tinerime...* (1912) și *Pentru educația națională* (1918) care cuprind: prima, povești poporane (*Răsplata omenească*, *Răsplata dumnezească*) versuri poporane, proverbe și zicători, o expunere despre *Sărbătorile naționale* și extrasele din statutele Societății « Sf. Spiridon »; a doua, *Cuvîntare la ziua eroilor*, urmată de lista morților în războiul 1916—1917, proveniți din Priboieni.

Cam din aceeași vreme datează înființarea publicației periodice lunare *Prietenul nostru. Revistă pentru popor* (1911—1916, 1923—1926). Revista, deși se tipărea la Cîmpulung, redacția activa totuși la Priboieni, unde locuia redactorul șef, C. Rădulescu-Codin, care mai era și răspunzătorul pentru « specialitățile literare, didactice, populare » (din anunțul de pe copertă). Fără să activeze militant în politică, Codin nu a colorat această revistă a sa în interesul partidelor politice, ci aduna în paginile ei colaborarea mai multor musceleni, indiferent de apartenența lor politică și de profesiunile lor. Au apărut aici articole de nivel cultural general scrise în toate domeniile cunoașterii, semnate de învățători, preoți, profesori, advocați, ingineri, medici, militari. Dominau însă materialele folclorice — semnate aproape întotdeauna de C. Rădulescu-Codin — și cele de istorie locală.

În anul intrării noastre în război (1916), Codin înființează « Biblioteca Muscelului », o altă colecție de publicații menite, în deosebi, slujbașilor, luminătorilor și fruntașilor satelor. Singurul număr al colecției, volumul *Chemarea noastră*, este opera lui Codin. Lucrarea, ca și altele ale autorului, începe cu o imperfecțiune de ordin tehnic, care supără și din punct de vedere științific: are la început un « indice » alfabetic de materie¹²¹. În paginile lucrării apar idei, sfaturi și formule care aparțineau sistemului educativ și cultural al burgheziei liberale: susținerea « colegiului unic », introducerea condicilor de prezență la parohii, organizarea de coruri bisericești, etc. Dar, alături de asemenea idei și mai multe decît ele, apăreau ideile sănătoase și progresiste, care năzuiau la ridicarea nivelului cultural și de trai la țărani: sătenii să se aboneze la reviste și ziare instructiv-educative, să folosească o agricultură sistematică, să se creeze băi populare în sate, băi școlare pentru elevi, biblioteci populare și biblioteci în spitale; indemnuri pentru canalizarea girlelor, electricizarea satelor; combate pelagra și tuberculoza, boli sociale răspîndite atunci în lumea satelor; susține « tovărășiile culturale » care să propage ideea « binelui obștesc ».

În *Chemarea noastră* folcloristul Codin susține și argumentează multe din ideile sale cu materiale folclorice, ceea ce arată că el folosea folclorul cu multă pătrundere, în scopuri educative. Astfel pledînd pentru o industrie textilă națională, reproduce versurile ironice poporane:

*Arz-o focu cînpa
Că-i mai bună — america:*

*O croiești de simbătă
Și-o îmbraci duminică*

Are pagini în care aduce laude podoabelor artistice ale portului național; scoate în evidență specificul național al folclorului (p. 62); reproduce versuri poporane care arată părerea țaranului despre iarnă (p. 80) și versuri împotriva beției (p. 84).

Rădulescu-Codin era un orator de mase care vorbea cu multă căldură. În *Cuvîntări pentru popor*¹²², ed. din 1906—1907, deși teme ca « sentimentul religios », « foloasele școlii », « ajutorul doctorilor în caz de boală » sînt prezentate, recunoaște însuși autorul, « după programa oficială a cercurilor culturale », deci potrivit cu baza tematico-ideologică a regimului burghezo-capitalist, totuși găsim și multe idei noi și progresiste. Ce ridică valoarea ideilor noi progresiste din aceste

¹²¹ Metodic este ca indicele să stea la sfîrșitul lucrărilor.

¹²² Ed. Ancora a publicat a doua ediție (fără an) sub titlul « Cuvîntări populare pentru conferențiarilor cercurilor culturale ale preoților și învățătorilor ». Această ediție tratează 20 subiecte, adică 8 subiecte noi față de ediția 1906—1907. Editura Ancora a scos și a treia ediție, în 1927, premiată de Academia Română. Vezi datele complete la *Bibliografie*.

conferințe este metoda de argumentare, care se sprijină intens pe creația poporană orală. Din acest punct de vedere, multe din temele tratate de Codin se înfățișează ca mici studii folcloristice, în care versurile poporane sînt bine alese. Notele scurte dar substanțiale, întemeiate pe folclor, constituie partea pozitivă a conferințelor lui Codin și nu este lipsit de interes pentru folcloriști dacă vom ști care sînt temele prezentate de autor, ținînd seama de concepția și năzuințele poporului exprimate în creația lui literară. Iată aceste teme: cum să petreacă țărani iarna cu folos; creșterea copiilor; relele ce izvorăsc din lene, risipă și minciună; iubirea de a face bine: igiena locuinței, hrana, îmbrăcămîntea (cu puține exemplificări folclorice); combaterea beției; îngrijirea vitelor, cultura rațională, creșterea gîndacilor de mătase (acestea două din urmă, cu puține exemplificări folclorice), texte populare recomandate pentru a fi citite în ședințe colective¹²³.

C. Rădulescu-Codin însă n-a fost un realist, n-a avut pătrunderea critică în contemporaneitate, pentru a observa că, în anii dintre cele două războaie, totul se desfășura « după programa oficială », ¹²⁴ dar din program să se realiza numai ce convenea regimului de exploatare burghezo-capitalist. Totuși avîntatul și romanticul folclorist muscelean în ultimii ani ai vieții lui, cu amărăciune și-a dat seama de realitate. Sînt vorbitoare în acest sens cuvintele ce adresează Codin, în 1921, într-o scrisoare deschisă unui învățător, fost elev al său: « întunerecul la sate e tot așa de mare ». Se cere — continuă Codin — să ajutăm satele prin « bănci, obștii și cooperative », dar acestea « să ajute fără să speculeze satele și fără să îmbogățescă pe unii conducători, în dauna celor mulți și săraci ». Autorul declară că este « îngrijat de viitor ». O mărturisire a lui Codin, amintire din timpul ocupațiunii germane 1916—1918, este deosebit de interesantă, pentru că lasă să vedem care era opinia și comportarea țărănilor față de « luminătorii satelor » din vremea războiului: « oameni puțini și mai puțini patrioți, supărați de cite suferințe le aducea războiul, s-au năpustit, cînd intrau nemții, pe învățători și preoți, să-i bată ori să le curme viața, că ei au făcut și au cerut război și i-au denunțat la cotoptori¹²⁵ ». Indiferent de ce crede Codin cu privire la patriotismul țărănilor care făceau asemenea fapte, faptele însă arată în mod elocvent că țărani erau sătui de vorbăria demagogică a oratorilor de la sate care umblau după căpătuială; erau sătui pînă-n gît de conducători de « bănci populare » și de « cooperative », care se îmbogățeau peste noapte, cum spune însuși Codin, « în dauna celor mulți și săraci ».

Acesta a fost Codin în sectorul culturii de masă: un avîntat propovăduitor al binelui obștesc; înfăptuitorul cu mijloace proprii al multor acțiuni care au ridicat pe țărani comunei sale Priboieni și ai unor comune vecine; dar el a terminat aruncînd un val de tristețe asupra învălmășelilor și asalturilor date în chip demagogic de cei ce voiau să facă din mijloacele pe care însuși le încurajase și le susținuse, mijloace de îmbogățire personală și de exploatare a celor mulți și săraci.

Pentru folcloristica romînească, Codin rămîne un exemplu rar, fiind printre puținii care au împletit acțiunea de culturalizare a maselor (cît a putut el face pe atunci, cu mijloace materiale proprii foarte limitate și cu sufletul lui mare, dornic de înnoiri progresiste) cu activitatea folcloristică. Exemplificările din literatura noastră poporană folosite de Codin în ilustrarea tezelor sale cultural-educative îl arată nu numai ca pe un adînc minutor al folclorului în problemele actuale; mai mult decît atît, Codin se ridică la o concepție justă cu privire la folclor, folosind în probleme actuale, în mod practic și creator înțelepciunea poporului, lunga experiență verificată a poporului, de viață cinstită și morală.

Creații literare proprii

Folcloristul C. Rădulescu-Codin semnează cîteva poezii cu caracter patriotic: *Cînd țara ne chiamă* [*Prietenul nostru*, II (1912—1913), p. 120], *Lui V. Alecsandri* [*ibidem*, V (1915), p. 21—23] și cu caracter religios: *Mort în ziua Învierii* [*ibidem*, I (1911—1912), p. 281]. Aceste ode ocazionale dovedesc ușurință de versificare. Mai prețioasă este piesa *Școala și oștirea* (1904). Valoarea ei constă în faptul că autorul a folosit folclorul ca să creeze o ușoară producție dramatică, în care sînt preamărite școala și armata. Aceste două instituții sînt privite însă de pe pozițiile burgheziei. Compusă cu mulți ani înainte de tipărire, piesa a fost jucată de intelectualii satului (elevi normaliști, seminariști, studenți) la Priboieni, la 1 ian. 1898. Sătenii, sub pretext că li se răpesc brațele de la munca ogoarelor, nu-și trimitau copiii la școală și se eschivau de la recrutare. Cu snoave, glume

¹²³ Temele se găsesc în ediția 1906—1907, cît și în cele publicate de editura Ancora.

¹²⁴ Cuvinte puse de Codin în titlul cărții *Cuvîntări pentru popor*, Cîmpulung, 1906—1907.

¹²⁵ Pasajele sînt extrase din I. S. Ghilencea, *La datorie: Amintiri din vremea războiului. Cu o scrisoare a domnului C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, 1921, p. 3—8.

și versuri satirice poporane, autorul reușește să stîrmească veselia și risul. Versurile poporane de ostășie în defavoarea militariei, stau față în față, cu cele care dau argumente în favoarea ei:

Împotriva:

*Foaie verde dedeștei
Săracii bieții flăcăi
Cum mi-i strînge după văi,
Cîte doi și cîte trei
Legăți în funii de tei!
Și mi-i duce la ciocoi
Și mi-i dă pe la odăi,
Și mi-i tunde ca pe oi...
Munte, munte, piatră seacă
Lasă voinicii să treacă,
Să treacă la ciobănie
Să scape de cătănie.*

Pentru:

*Foaie verde măr sălcii .
Drag mi-a fost soldat să fu,
Ca să port calu de friu,
Și de friu și de căpăstru,
Să meargă bine-n buestru,
Și să-i pui zăbalele
Să-l privească fetele...
Fete mari, tot de primari,
Nepoate de ghinărali.*

În creații literare întocmite cu oarecare îndeminare autorul nu face decît să desfășoare activitatea sa culturală și națională pe linia naționalismului burghez (nu lipsesc nici obișnuitele ironii ale vremii la adresa ostașului țigan și evreu). Ceva mai târziu, prin 1904, Codin avea să teoretizeze ideea că operele dramatice scrise pentru săteni trebuie să aibă presărate în scenele lor tablouri din viața țărănească, glume și snoave poporane care să producă ris și veselie¹⁸⁶.

Activitatea didactică

Învățător din anul 1897 și revizor școlar din 1914—1926, C. Rădulescu-Codin și-a împlinit datoria cu totul altfel decît obișnuiau unii în vremea lui. Cinstit, conștiincios, îndrăgostit de catedră, el a rămas adevăratul dascăl și pedagog al copiilor de la țară. Mulți dintre elevii lui au urmat școli superioare din orașe și din capitală, pentru că dorința fierbinte a lui Codin era să vadă pe copiii de țărani mergînd mai departe pe drumul școlilor de învățătură înaltă.

Cînd în 1916—1918, școlile din Muscel au suferit grave stricăciuni, iar învățămîntul s-a întrerupt din cauza ocupațiunii germane, Codin a scris lucrarea *Școalele din județul Muscel*, bazată pe date statistice exacte, arătînd cu mult curaj — deși eram încă sub ocupațiune — jafurile, specula și răul adus procesului de învățămînt, de germani.

În timp ce unii salariați din serviciul de control al Ministerului Instrucțiunii Publice își ridicau clădiri în Capitală din impunerea abuzivă prin școli a manualelor lor didactice, revizorul Codin abia în 1921 primește oferta unei edituri modeste din Cîmpulung de a scoate o *Geografie a județului Muscel și a Romîniei* (editată și după moartea lui, pentru anul școlar 1926—27) și un *Manual de aritmetică și geometrie* (1916). Autorul pină și în *Geografie* folosește intenționat versurile poporane, în scopuri moral-educative (pe copertă, versuri împotriva beției) și patriotice (la p. 36: cum cîntă poporul Dunărea). Datele istorice și etnografice însoțite și de ilustrații scot în evidență particularitățile specifice ale poporului: meserii (olari, cărămidari), clădiri vechi rominești, case țărănești, cetăți de apărare, porți împodobite cu desene de artă populară.

Aptitudinile lui pedagogice, bunătatea nemărginită cu elevii și mai tîrziu cu învățătorii, sint calități bine cunoscute și mărturisite de foștii lui elevi și colaboratori¹⁸⁷.

Cu toate că Rădulescu-Codin muncea enorm și se odihnea puțin, cu toate că în scurta-i viață a publicat atît de multe pagini bune, totuși, în intimitate și uneori chiar în scris, se arăta veșnic nemulțumit de opera sa. I se părea că atît el, cît și alții au lucrat prea puțin în ogrorul imens al folclorului și că rămîne ca sarcină a viitorului să se « deschidă gura atîtor povestitori, înainte de a intra în pămînt cu prețioasele odoare, să culeagă și să dea la lumină, din toate satele și sâtișoarele Romîniei, aceea ce nu s-a publicat pină acum »¹⁸⁸. În modestia-i sinceră el se sfia de

¹⁸⁶ Vezi introducerea la volumul *Dăfil, snoave și povești*, Craiova (1904), p. 5—6.

¹⁸⁷ Vezi cuvîntările unora dintre ei strînse de Ion G. Nicolaescu în broșura *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, (1927), 67 p.

¹⁸⁸ *Legende, tradiții*, p. XIV—XV.

opera lui, ca fiind prea mică și neînsemnată: «...parcă nu știu cum, îmi vine tare greu să dau cititorilor o culegere numai atât de mică¹²⁹».

În realitate, Codin a adunat materiale mai numeroase decât a publicat; prin 1925—1926 le-am văzut și cercetat însumi în modesta lui «cameră» în care locuia la Cimpulung. Fiorul neliniștii cu privire la soarta acestor materiale adunate de el, îl cuprindea și-l chinuia adesea. Pentru a întregi caracterizarea activității lui folcloristice, voi arăta ce lucrări mai mari și mai mici au preocupat pe Codin, dar voi aminti numai pe acelea despre care avem știri și chiar amănunte precise.¹³⁰

1. «Antologie cuprinzând cîntece poporane spre folosința ostașilor țării. Sfaturi practice gospodărești. Literatură și obiceiuri poporane» (anunțată pe coperta finală a volumului *Teatru sătesc*, 1904).

2. «Rolul animalelor în hasmele romînilor», studiu premiat de «Soc. pentru protecția animalelor», la concursul din 1908 (*Îngerul romînului*, 1913, p. XXXVIII, nota 2).

3. «Obiceiuri și credințe din viața romînilor». Semnele de pioaie, de ninsoare, vreme bună, moină etc.; meșteșugul poporului de a opri ploile, grindina, zăpezile (*Sărbătorile poporului*, 1909, p. 115, notă).

4. Colecția inedită de cîntece vechi istorice despre eroine care luptau cu vrăjmașii și cu puterile turcești: exemplu «legendara Voichița» (*Legende, tradiții*, 1910, p. XI, nota 3).

5. Cîntece și legende istorice versificate, texte culese de Codin și melodii populare de Filofteia Popescu (*Legende, tradiții*, 1910, p. XIII).

6. «Vrăji, farmece și desfaceri», culegere promisă în 1913 că va fi gata pînă la 1 ianuarie 1914 (Manuscrisul 140 I, «Unele lămuriri...», p. 1).

7. «Bisericile din județul Muscel în timpul războiului și ocupației» 1916—1918 (anunțată pe coperta finală la broșura *Școlalele din județul Muscel*).

8. «Învățătorii din Muscel morți în război», 1916 — 1918; (anunțată ca și nr. 7).

9. «Cine sînt vinovații?» deuciderea mișelească a fratelui său Ioan Rădulescu, pentru că s-a opus la jafurile germanilor în perioada 1916 — 1918 (anunțată ca și nr. 7 și 8).

10. «Monografia județului Muscel», desigur, prima redactare a lucrării «*Muscelul nostru*», (Cimpulung, 1922).

11. «Cîntece și descîntece» (*Chira Chiralina*, p. 4, nota: «va fi dată la lumină cît de curînd; se vor publica, fiind culese de mine, variantele tuturor cîntecelor din această colecție, cu ariile lor și se vor indica, cu explicațiile necesare și variantele publicate în toate colecțiile apărute pînă acum». Vezi și *Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII—LXIX unde se dă cuprinsul pe larg al volumului. (Lucrare în parte realizată în ms. 140 I).

12. «Cromatică poporului romîn» (*Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII. *Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 79—80, unde se arată pe larg conținutul volumului).

13. «Ierburile, plantele și florile cîmpului» folosite la vindecarea bolilor oamenilor și animalelor, (*Comuna Corbi și locuitorii săi*, 1922, p. 80. *Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII).

14. «Legende» («*Muscelul nostru*», 1922, p. LXVIII).

15. «Litii, snoave și povești» (*Muscelul nostru*, 1922, p. LXVIII).

16. «Județul Muscel, după cercetări și izvoare, în ms.» (*Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii-Muscelului*, 1929, p. 3, nota 1.)

Numărul mare al operelor publicate și manuscrise ale lui C. Rădulescu-Codin ne ajută să pătrundem și mai adînc planul său vast cu privire la colectarea folclorului românesc. Acest plan (*Îngerul romînului*, p. XXV—XXVI) s-ar părea că este din domeniul fanteziei, că este irealizabil cu forțele unui singur om. Și totuși, deși lipsit cu totul de mijloace materiale, dar cu neprețuita-i pasiune care-l împingea la sacrificarea sănătății și chiar a vieții lui curmate prematur, Codin a realizat cea mai mare parte a acestui plan vast. În orice caz, opera lui este o dovadă că el cunoștea toate domeniile indicate în plan, că pentru multe din aceste numeroase domenii el avea materiale adunate și studiate.

¹²⁹ *Ibidem*, p. VIII. *Îngerul romînului*, p. XXV, sfîrșitul notei 22, în care dă o bogată listă bibliografică: «Cerțierăcititorilor că n-am putut urmări tot ce s-a publicat». Vezi și regretul exprimat în *Îngerul romînului*, p. XXIII: «Îmi pare rău că n-am avut timp și mijloace să culeg din cit mai multe și mai rălește sate, cit mai multe și mai variate povești...» Sau: «Eu n-am puteri și chip să arăt cît de mare mi-e dorința ca să se culeagă și să se studieze — pe toate fețele — poveștile și legendele noastre, de către cîți mai mulți romîni...». *Ibidem*, p. XXVI).

¹³⁰ Titlurile pusă între ghilimele sînt ale lui Codin; celelalte sînt făurite de mine pe baza indicațiilor date de Codin în izvoarele citate. Socotesc că aceste lucrări nu puteau fi trecute în «Bibliografie» pentru că: la unele nu cunoaștem cuprinsul și întinderea; apoi bănuiesc că altele au intrat în voluminosul ms. 140 I (formulările vagi ale lui Codin nu permit certitudinea); în sfîrșit, cred că unele exprimă numai proiecte dorite de Codin. Însă toate laolaltă arată și dovedesc viziunea folclorică vastă a lui C. Rădulescu-Codin.

Cunoaştem starea în care se găseau colectările și studiile de folclor în trecut. Munca lui Rădulescu-Codin dovedită și consemnată în atâtea lucrări valoroase ne îndreptățește a-l scoate din rândul folcloriștilor mărunți, între care a fost socotit pînă acum, și a-l pune alături de marii folcloriști romîni ca Simion Florea Marian și Tudor Pamfile. Cunoaştem și starea în care se găsesc azi colectările și studiile de folclor. Problemele folcloristicii actuale sînt în mare parte altele decît pe vremea lui Codin. Mijloacele tehnice de colectare și înregistrare a creațiilor folclorice sînt acelea numai visate și dorite de Codin la vremea lui. Folcloriștii, în condițiile tehnico-economice, sociale și culturale actuale pot realiza lucrări foarte valoroase. Ei trebuie însă să preia din moștenirea folcloristică a înaintașilor, din concepția democrată și realistă pe care au avut-o cu privire la folclor un S. Fl. Marian, un T. Pamfile, un C. Rădulescu-Codin. Acesta din urmă are meritul de a nu fi lăsat după el numai materiale folclorice adunate, dar de a ne fi dat în «Comorile poporului» și o încercare de istorie sintetică a literaturii populare romîne și de a fi socotit materialele folclorice și preocupările folcloristice drept mijloace pentru instruirea și educarea morală și patriotică a poporului.

ANEXĂ

Reproducere după C. Rădulescu-Codin, *Cîntece bătrînești istorice alese din culegerile lui*. Ms. autograf 140 II, p. 3 — 7 (Biblioteca Institutului de folclor).

DOMN' ȘTEFAN OPRÎȘ

*Foaie rosmalin
La galben paltin
De coaje curățat
Dă arme încărcat*

*Sus mi-este cu cracă,
Jos, masă de piatră
'N pămînt vindecată
Cu aur suflată...*

*La masă că-mi șade :
Trei domni ungurești,
Trei moldovenești
Iar în capul mesei
Domnul Zecman Crai
Silade Mihai,
Cu a lui Crăiasă,
Dalbă' mpărăteasă,
Cu sprinceana trasă,
Cu geana sumeasă...
Șfatu că-l făcea
Și se domăia :
Cine s'o găsi
Și s-o dovedi
Ca să urce Crișul
Unde se bat Turcii :
Turcii și cu Frincii
Se bat în galioane
Mult să bat cu jale ;
Se bat cu nisip,
Mult se bat urit!
Și Turcoaicele,*

*Bat cu furcile!
Și cînd s'o urca
D'acolo să iea
O cealmea de Turc
Și-o mină de Frinc
Și o foaie de tisă
Tot pentru credință,
Vedea-o-aș aprinsă!*

*Măre se găsia
Domnu' Berendei
Mai mare peste ei :
Litvu potcovia
Potcoave de fier
Cuie de oțel
Nu rabdî la muscel...
Pe Criș că urcă,
Crișul jumă'ate,
Tot din stană'n stană,
Și din piatră'n piatră,
Litvu'nu mai poate :
Pin la un loc merge,
D'un vînt mare începe
Tot un vînt turbat
De-l da peste cap...
Jos descăleca
Pînă vîntu'nceta
Iar încăleca,
De valz tulia
La masă venia
Slujba nefăcută
Fața ofilită...*

Dar se mai găsia
 Și se dovedia
 Domn Ștefan Opriș,
 Din țara de sus :
 Litvu-și potcovia
 Potcoave de oșel
 Rabdă la muscel,
 Crișul că urca
 Și mereu mergea
 Tot din stană-n stană
 Și din piatră'n piatră,
 Litvu tot mai poate.
 În deal că urca
 Jos descăleca,
 Litvu'mpiedeca
 Din gură-i zicea :
 — Paști, Litvule, paști
 Paști să mi-te îngrași
 Paști iarbă de luncă
 De-ți fă coama lungă ;
 Paști iarbă de mare,
 Fă-ți copita tare ;
 Paști iarbă de dos,
 De te fă frumos,
 Că aictea-mi este
 Unde iarba crește,
 Crește se impletește
 Tot găitânește...

Opriș ce făcea ?
 El se repezia
 Și el c'apuca
 O cealmea de Turc
 Și-o mină de Frînc
 Și-o foaie de tisă
 Tot pentru credință,
 Vedea-o-aș aprinsă !

În sîn le băgă,
 La Litvu'venia
 Și încălecă,
 De vale tulia,
 La masă venia
 Cu slujba făcută,
 Fața rumenită...

Pe masă trîntia
 O cealmea de Turc
 Și o mină de Frînc
 Și o foaie de tisă
 Tot pentru credință

Domnu Zecman Crai
 Silade Mihai
 Bine că-i păreă ;
 El că le primiș
 Și mi-l dăruia
 Cu tîrgul Iașului
 Și cu al Moldovii !

II

Pe munte de Criș
 Prin dalbu'pietriș
 Ei că se întîlnia,
 Domnu' Berindei
 Și cu Simon Crai
 Și ei să întindea
 La masă de tisă
 De boieri coprînsă.
 Domnu' Berindei
 Din gură-m grăia :
 — Poși, Litvule, poși
 Și la bătrînețe
 Ca la tinerețe ?
 — Poci, stăpîne, poci,
 Poci la bătrînețe
 Mai bine ca la tinerețe ;
 Că la tinerețe
 Mi-era carnea ca roua
 Și pielea ca hîrtia ;
 Dar la bătrînețe
 Mi-e carnea ca vinju'

. . . . .
 Ei cînd să întîlnia,
 Frumos să cîntea
 Și ei să vorbia ;
 — Noi ca să mergem
 Pe munte dă Criș
 Prin cel alunîș
 Cu Ștefan Opriș ;
 Și noi să găsim
 O cealmea de Turc
 Și o mină de Frînc.
 Și ei să ducea
 Și să tot urca,
 Tot nu izbutia...
 Domn Ștefan Opriș
 Pin verde brădiș
 El să tot ducea,
 Pe munți să urca :
 Turcu' mi-l găsia,
 Cealmeaua i-o lua ;
 Frîncu mi-l găsia,
 Frumos mi-l tăia,
 Mina că i-o lua,
 La împăratu'le ducea
 Împăratu'ce-i zicea :
 — Bine-ai făcut d-ai venit
 Par'că eu ț-am poruncit.
 Hai la masă să mîncăm
 Să mîncăm și să glumim
 Și-aminđoi să-ne cîntim.

Și cînd el grăia,
 Măre,'l dăruia
 Tot cu țări domnești
 Și moldovenești
 Bine că-i părea
 Vestea să ducea !

Informator Marin Colțatu de 102 ani, din comuna Gemenea.

Varianta a II-a

LA ȘOIMAN OPRIȘ

Verde verde trei grante
 Departe, vere, departe
 Nu prea-așa foarte departe
 La colț de cetate
 Unde Mureș bate
 Bate și răzbate
 De străinătate...
 Frumoasă masă mi-e'ntinsă,
 Pă margini mi-este de tisă...
 Dar la masă cine șade?
 Trei crai dela Răsărit:
 Silade-Mihai
 Și cu Ghilom-Crai
 Și cu Berendei
 Mai mare peste ei.
 Ei vinurli bia
 Și se sfătuia
 Domn ca să ridice.
 Berendei zicea:
 — Care ați răzbi
 Pe Jaleș în sus
 Printre brazi mărunți
 Și prin munți cărunți
 La Munte-de-Criș
 La Șoiman-Opriș
 Și care-o răzbi
 Și mi-o nemeri
 Odor să-mi aducă
 O cealmea de Turc
 Și-o mină ce Frînc
 Și-o foaie de tisă
 Să aibă credință
 Și-atuncea e om
 Să-l ridicăm domn...
 Silade-Mihai
 La faur mergea
 Calul potcovia:
 Cu potcoave de argint
 Ca să ție la fugit,
 Cu cuili de-oțel
 Doar d'o răzbi el.
 Pe Jaleș o lua,
 Mergea cit mergea;
 Jaleș se măria
 Cu spume venia
 Și se speria,
 Îndărăt se-ntorcea...
 ...După Silade Mihai,
 Pleca Ghilom-Crai.
 La faur mergea
 Calu-l potcovia:
 Potcoave de-argint
 Să ție la nisip,
 Cue de-aurel,
 Doar d-o răzbi el.
 Pe Jaleș o lua

Și mergea, mergea,
 Jaleș se măria,
 Cu spume venia
 Vîntur'le bătea
 Și se speria
 'Napoi se'ntorcea...
 ...După Ghilom Crai
 Pleca Berendei
 Mare peste ei:
 Doar că să'nălța
 Și calu-mi-l lua
 Și și 'ncălica:
 Doar cruce-și făcea
 Nici nu-l potcovia
 Pe Jaleș o lua.
 Și mergea, mergea
 Și de ce mergea
 Ape micșora
 Vînt nu mai bătea.
 Și de ce mergea
 Tot se domolia
 Prin ai brazi mărunți
 Și prin munți cărunți...
 Șoiman îl vedea
 Din deal îl striga?
 — Doamne Berendei,
 Or ești cu oștirile
 Ca să pornesc vînturile
 Să sfărîme oștile?
 — Doamne, Șoimane Opriș,
 Nu sînt cu oștirile
 Ca să pornești vînturile
 Să-mi fărîme oștile...
 Sîntem crai din răsărit
 Și spre Mureș am venii.
 Acolo ne-am așezat
 La colț de cetate
 Unde Mureș bate
 Bate, se răsbate
 De străinătate!...
 Noi ne-am sfătuit
 Că streini sîntem,
 Domni să ridicăm
 Ca să ne-așezăm:
 Silade-Mihaiu
 Și cu Ghilom crai
 Și cu Berendei
 Mare peste ei...
 Și ne-am sfătuit
 Domn să ridicăm
 Ca se ne-așezăm.
 Eu i-am întrebat
 Ca să n'am păcat:
 Care voi răzbiți
 Ca să nemeriți
 Pe Jaleș în sus

Tot prin brazii mărunți
 Și prin munții cărunți
 La Munte-de-Criș
 La Șoiman-Opriș
 Și care-o răzbi,
 Și mi-o nemeri,
 Ca odor s'aducă,
 O cealmea de Turc
 Și-o mină de Frinc
 Și o foaie de tisă
 Să aibă credință.
 — Vino, Berendei,
 Tu ești peste ei.
 Că eu i-am văzut,
 Credință n'a-avut.
 Vino, Berendei,
 Că și-oi da ce cei
 Tu ești peste ei.
 Îi da ce cerea
 Și se mulțumia

Și lui se'nchina :
 — Și bagă-le-n sîn,
 Nu mai ești străin.

La ei când mergea,
 Odor le-arăta,
 Ei ingenuchia,
 La el se'nchina :
 — Mulțumim de om ;
 Tu să ne fi domn
 Nu-ți face puterea
 Pă cum și-e plăcerea
 Că toți s-a căsnit
 Și tot n-a răzbit . . .
 Asta e după credință
 Ca cheia de la lădiță

Face la cetate
 Tîrguri peste toate

De la Neculae G. Zavrăgiu
 din Vulturești

BIBLIOGRAFIA PRINCIPALELOR PUBLICAȚII SCRISE DE C. RĂDULESCU-CODIN

Întocmim o listă bibliografică selectivă a operelor folcloristului C. Rădulescu-Codin publicate în volume și broșuri. O altă listă se va publica într-un număr viitor al revistei noastre cuprinzînd materialele folclorice publicate de autor în publicații periodice. Cele mai multe dintre acestea au fost reeditate în volumele înregistrate în prezenta listă.

Titlurile sînt înregistrate tematic și în cuprinsul temelor, cronologic.

A. PUBLICAȚIILE LUI C. RĂDULESCU-CODIN

I. PUBLICAȚII DE FOLCLOR

1. Rădulescu-Codin C. *Din Muscel. Cîntece poporane*. Volumul I. București, Ed. Socec, 1896, XV p. (sumar și o scrisoare a lui G. Coșbuc, adresată autorului) + 309 p. (Biblioteca inter-națională nr. 6). Volumul al II-lea n-a mai apărut.
2. Rădulescu-Codin. *O seamă de cuvinte din Muscel. Cu o introducere de dr. Gustav Weigand*. Ediția I. Cîmpulung, Tip. Gh. N. Vlădescu, 1901, IV + 81 p. (ediția a 2-a n-a mai apărut).
3. Rădulescu-Codin și Tuțescu Șt. St. *Dăfii, snoave și povești*, Craiova. Libr. și tip. D.I. Benvenisti, (1904), 74 p. (La p. 57—71 : «Din Bilbliografia folclorului român»).
4. Rădulescu-Codin, C. *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri și credințe*. Cîmpulung, Ed. Tipografiei G. N. Vlădescu, 1906, 151 p. (v. și nr. 20).
5. Rădulescu-Codin C. și Mihalache D. *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului*. București, Tip. «Cooperația», 1901, 122 p. (Academia Romînă. Din viața poporului român, VII).
6. Rădulescu-Codin C., Tuțescu Șt., Kirileanu S.T. *Cîntece voinicești și ostășești alese din colecțiile culese de d-nii. . .* București, Institutul de arte grafice C. Sfetea, 1910, 96 p. (Colecția Soc. «Steaua», nr. 21).
7. Rădulescu-Codin, C. *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel*, de . . . București, Libr. Socec 1910, XV + 136 p. (Academia Romînă. Din viața poporului român, X).
8. Rădulescu-Codin, C. *Îngerul romînului. Povești și legende din popor*, București, Libr. Socec, 1913, XXXI + 384 p. (Academia Romînă. Din viața poporului român, XVII).
9. Rădulescu-Codin, C. *Făt-Frumos. Povești*. București, Ed. Libr. Leon Alcalay, 1914, 128 p. (Biblioteca pentru toți, nr. 861).

10. Rădulescu-Codin, C. *Vine roata la știrbină. Povești, snoave și legende*. București, Ed. Alcalay, [1914] (Biblioteca pentru toți). — N-am văzut exemplare.
11. Rădulescu-Codin, C. *Chira. Chiralina. Cîntece bătrînești*. Cu ilustrații de N. Patraulea. București, Edit. Librăriei H. Steinberg și fiul 1916, 76 p.
12. Rădulescu-Codin, C. *Ghiță Bondoc. Schițe și povești*. Ed. Steinberg, 1916 (Biblioteca «Căminul», nr. 19). — N-am văzut exemplare.
13. Rădulescu-Codin, C. *Cîntece din război zise de flăcăi și fete între 1914—1919*. Volumul II. Ediția II. Cîmpulung, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925. p. XII (o listă bibliografică a unora din operele autorului, Introducere) ± p. 13—110 (77 texte) + p. 1—11 (cuprinsul). — Nu cunosc vol. I, nici ediția I a vol. II. Cred că indicațiile sînt adausuri interesante (comerciale) ale editorilor.
14. Rădulescu-Codin, C. *Cojocul lui Sărăcilă. Povești alese din culegerile mele*. București, Tip. «Graul românesc», 1925, 112 p. (Casa Școalelor. Biblioteca pentru popor; v. și nr. 17).
15. Rădulescu-Codin, C. *Cal de Smeu, Leu-paraleu și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*. București, Editura «Ancora», 1926, 157 p. (Biblioteca Universală, nr. 132—134).
16. Rădulescu-Codin, C. *Nevasta leneșă și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*. București, Editura «Ancora», 1926, 173 p. (Biblioteca Universală, nr. 135—137).
17. Rădulescu-Codin, C. *Cojocul lui Sărăcilă. Povești alese din culegerile mele*. Ediția II-a, București, Ed. Casei Școalelor, 1929, 120 p. (Casa Școalelor. Biblioteca pentru popor; v. și nr. 14).
18. Rădulescu-Codin, C. *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi-Mușcelului*. Cu note istorice, 24 arii, 162 figuri în text și unele vederi din Corbi. București, «Cultura Națională», 1929, 127 p. + 5 planșe (Academia Română. Din viața poporului român, XXXIX).
19. Rădulescu-Codin, C. *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*. București, Ed. «Cartea Românească» f. a., 208 p. (Cu totul altă culegere decît cea editată de Academia Română, v. nr. 7).
20. Rădulescu-Codin, C. *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri și credințe*. București. Editura Casei Școalelor, 1930, 278 p. (vezi și nr. 4).
21. Rădulescu-Codin, C. *Povești*. Ediție îngrijită și prefațată de Virgiliu Ene, București, Editura Tineretului, 1957, 240 p. (Colecția Mărița nr. 5).
22. Materiale folclorice culese din sate și din alte colecții tipărite, 18 foi («Cuprinsul») + 948 foi, primele nenumerotate.
Manuscris în folio, autograful lui Codin.
În volum, o foaie cu «Unele note și lămuriri pentru dd. Membri ai Onor. Comisiuni literare a Academiei».
- Pentru cuprinsul manuscrisului, v. mai sus, p. 98 — 99.
Biblioteca Institutului de folclor, București (str. N. Beloiannis, nr. 25), cota: Ms. 140, I.
23. *Cîntece bătrînești istorice alese din culegerile lui Ț. C. Rădulescu-Codin*, 2 foi (lămurirea din sept. 1926 a lui Const. Gh. Bondoc, învățător din Priboeni și «Cuprinsul») + 51 foi (următoarele texte: *Românaș, Domn' Ștefan Oprîș, La Șoiman Oprîș, Manole, Nunta lui Iancu Vodă, Ilinca Șandruului, Varticii, Banu Brincoveanu, Tanislav, Dobrișan, Miu' Sglombiu, Doicin bolnavul, Mezer-Craiu, Cîntecu'lu' Mihaiu, Ispilant și Gheorghe haiducul, Plevina*).
Manuscris în folio, autograful lui Codin.
Biblioteca Institutului de folclor, București (str. N. Beloiannis, nr. 25), Ms. 140, II.

II. PUBLICAȚII ETNOGRAFICE.

24. Rădulescu-Codin, învățător, *Monografia Comunei Priboeni-Muscel*, după programul Ministerului de interne, Cîmpulung, Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1904, I-IV + 5 — 44 p. (Biblioteca Muscelul).
25. Rădulescu-Codin, C., *Muscelul nostru. I. Comuna Corbi și locuitorii săi. Istoric și legende. Întindere, populațiune. Portul, cîntece, obiceiuri. Situația economică. Administrația și justiția. Starea morală, culturală și socială. Corbenii în timpul războiului*.
Cu hărți, vederi, figuri și arii populare. Tipărită cu cheltuiala d-lui Nicolae N. Paul, Cîmpulung, Tip. libr. și legătoria Gh. N. Vlădescu, 1922, CXXXIV (Pentru «Muscelul nostru») + 172 p. («I. Comuna Corbi și locuitorii săi»), cu numeroase planșe (greșit numerotate); vezi și nr. 18 și 27.

III. PUBLICAȚII CU CARACTER ISTORIC.

26. Rădulescu-Codin, C. și Răuțescu I. preot. *Dragoslavele. Trecutul comunei (istoric, legende, acte vechi). Descrierea fizică. Întindere și populațiune. Situația economică, etnografie. Administrația și justiția. Starea morală, culturală și socială. Regiunea «Dragoslavele» (Luptele din*

1916). *Orfelinatul*. Cu numeroase vederi, hărți, facsimile și figuri în text. Cîmpulung. Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu, 1923, VI+432 p. În ed. a doua a lucrării, publicată în 1937 numai pe numele pr. I. Răuțescu, acesta precizează la p. IV contribuția lui C. Rădulescu-Codin la prima ediție: folosirea documentelor din colecția lui D. Băjan și numai partea introductivă din descrierea luptelor din 1916.

27. Rădulescu-Codin, C. *Muscelul nostru. Lămuriri asupra rostului și cuprinsul monografiei județului și a celor 23 de comune*. Cu hărți, vederi figuri și arii populare. Editura Librăriei și Magazinului universal Ioan N. Staicu, Cîmpulung-Muscel.

Cîmpulung, Tip. Libr. și Legătoria de cărți Gh. N. Vlădescu, 1922, 137 p., cu ilustrații.

Este un extras din cartea descrisă aici sub nr. 25, cu următoarele deosebiri: pag. II — CXXXIV din cartea nr. 25 au devenit p. 2-134, la care s-au mai adăugat p. 135—137 care corespund p. 169—171 din cartea nr. 25; deci, s-a omis partea referitoare la comuna Corbi.

28. Rădulescu-Codin, C. *Cîmpulungul Muscelului istoric și legendar. Privire asupra trecutului*. Cu hărți, figuri și numeroase vederi însoțit de Călăuză vizitatorului celor mai de seamă locuri și monumente istorice din oraș și din împrejurimi. Cîmpulung-Muscel, Editura Librăriei Ioan N. Staicu, 1925, 288 + 3 anexe: vederi și 2 hărți. («Călăuză vizitatorului», de la pag. 237—282).

IV. PUBLICAȚII CU CARACTER CULTURAL.

29. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări pentru popor după programa oficială a cercurilor culturale*. Cîmpulung, Ed. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1906, p. I-VI + p. 7 — 208 (Pe copertă în plus: «Volumul I-ii», după care se reproduce, ca într-o tablă de materie, conținutul lui; anul de imprimare: 1907).

30. Rădulescu-Codin, C. *Pentru tinerime. Povești, cîntece și sfaturi alese*. Cîmpulung, Ed. Soc. «Sf. Spiridon», 1912, 102 p. (Biblioteca societății culturale și de ajutor «Sf. Spiridon» din com. Priboieni, jud. Muscel. No. 1).

31. Rădulescu-Codin, C. *Chemarea noastră. Constatări, îndrumări, dorințe pentru toți bunii romîni, și, în deosebi, pentru slujbașii, luminătorii și fruntașii satelor. Războiul de astăzi. Privitor la strădania preoților. Reformele. De prin Ardeal. Portul romînesc. După războiul din 1913. Cuvîntare ș.a.* Cîmpulung, Ed. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1916, 100 p. (Biblioteca Muscelului, nr.1)

32. Ghilencea, Ioan, S., învățător. *La datorie. Amintiri din vremea războiului. Cu o scrisoare a domnului C. Rădulescu-Codin*. Cîmpulung. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1921, 44 p. (Antetitul: «Teatrul sâtesc». Scrisoarea, la p. 3-8, este datată: «Priboeni, 1921, aprilie I»).

33. Rădulescu-Codin, C. *Pentru educația națională. Cuvîntare la ziua eroilor. Pomenirea celor 170 viteji din Priboeni-Muscel răpuși în războiul pentru întregirea Romîniei*. Cîmpulung-Muscel. Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, [f.a.], 56 p. (Biblioteca Căminului cultural «Sfîntu-Spiridon», nr. 2). — În primele două texte sînt folosite versuri populare. La p. 53—56: «Cîntece din război» (populare).

34. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări populare*. Pentru conferențiarilor cercurilor culturale ale preoților și învățătorilor. Ediția II-a București, Editura Ancora, [f.a.] 342 p.

35. Rădulescu-Codin, C. *Cuvîntări populare pentru conferențiarilor cercurilor culturale ale preoților și învățătorilor*. Lucrare premiată de Academia Romîna., Ed. III. București, Ed. «Ancora», 1927, 336 p.

V. PUBLICAȚII DIDACTICE.

36. Rădulescu-Codin, C., revizor școlar. *Școlile din județul Muscel în timpul războiului și ocupațiunii 1916—17 și 1917—18. Dare de seamă și unele propuneri*. Cîmpulung, Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu, 1918, 104 p.

37. Rădulescu-Codin, C. institutor, fost revizor școlar și Ghilencea Ioan, S. învățător, *Geografia județului Muscel și a Romîniei* pentru clasa II-a primară urbană și divizia II-a rurală, anul I și al II-lea. Cîmpulung, Ed. Libr. și Tip. Gh. N. Vlădescu, 1921, 54p. + 1 hartă (pe copertă anul de imprimare: 1922).

38. Rădulescu-Codin, C. fost revizor școlar și Ghilencea Ioan S. *Geografia județului Muscel pentru clasa II-a primară*. Cu îndreptări după noua programă conform disp. Ministerului, de Ioan S. Ghilencea și Const. Gh. Bondoc, învățători. Cîmpulung-Muscel, Edit. Libr. Gh. N. Vlădescu și fiul, 1926, 80 p. (pe copertă data de imprimare: 1926—1927).

39. Rădulescu-Codin, C. fost revizor școlar și Bondoc Constantin, G. învățător, *Manual de aritmetică și geometrie pentru clasa V-a primară*. Cîmpulung. Ed. și Libr. Ioan N. Staicu, 1926, 62 p.

VI. CREAȚII LITERARE PROPRII.

40. Rădulescu-Codin, Popescu C., Tuțescu Șt. St. Teatru sătesc. *Școala și oștirea. Jurămintele strimbe. Doctorul de plasă și logofătul Călin*, de trei învățători. Cîmpulung, Tip. și Libr. G.N. Vlădescu, 1904, 94 p. (Biblioteca Muscelului). Opera lui C. Rădulescu-Codin este numai «Școala și oștirea. Piesă în 3 acte și 1 tablou», la p. 2—26.

VII. PUBLICAȚII PERIODICE CONDUSE DE C. RĂDULESCU-CODIN.

41. *Prietenul nostru. Revistă pentru popor*. Cîmpulung, Editura tipografiei și librăriei Gh. N. Vlădescu, 15 apr. 1911—1916; reapare în ianuarie 1923—1926.

Începînd cu nr. sept. 1915, după titlul «Prietenul nostru», se adaugă subtitlul: «Revista populară a Asociațiunilor preoților și învățătorilor din județul Muscel».

Începînd cu nr. ian. 1923, titlul este «Prietenul nostru pentru popor. Revistă culturală. Director C. Rădulescu-Codin».

42. *Gazeta țărănilor din Muscel. Foae săptămînală sub conducerea unui Comitet de săteni. Redacția și Administrația Com. Priboieni, jud. Muscel. Gara Călinești*.

20 numere, între 15 apr. 1920—22 mai 1921; numerele 8—10, 14—16, 17—18 și 19—20 sînt laolaltă; nr. 11—12 lipsesc din Bibl. Acad. R.P.R. Gazeta n-a apărut regulat săptămînal.

O scrisoare din 11 dec. 1921 semnată de C. Rădulescu-Codin (legată în colecția Acad. R.P.R.) dovedește că Codin a fost redactorul și administratorul gazetei, care se tipărea la Pitești și că «de la nr. 20 înainte» gazeta «și-a întrerupt apariția din lipsă de fonduri».

Publicație politică vehementă împotriva țărăniștilor, susținînd interesele liberalilor. Puțin material folcloric.

B. DESPRE C. RĂDULESCU-CODIN

Bianu, I. — (Raport despre *Comorile poporului*. Cîmpulung 1906), *Anal. Acad. Rom. Dez-baterii*, tomul XXIX (1906—1907), p. 303—304.

Birseanu, A. — (Raport în ședința Academiei Romîne, 21 mai 1910), publicat în volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, 1910, p. III-V. — Raportul este asupra acestei lucrări.

Birseanu, A. — (Raport în ședința Academiei Romîne, 26 mai 1912), publicat în volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Îngerul romînului*, București, 1913, p. III-V. — Raportul este asupra acestei lucrări.

Bogrea V. (Recenzie despre *Muscelul nostru*, I: *Comuna Corbi*, ed. 1922), *Dacoromania*, III (1922—1923), p. 871—874.

Bogrea V. (Recenzie despre *Din trecutul nostru. Legende, tradiții și amintiri istorice*, ed. [1923]), *Dacoromania* III (1922—1923), p. 874—877.

Bogrea V. (Recenzie despre monografia *Dragoslavele*, ed. 1923), *Dacoromania*, III (1922—1923), p. 877—879.

Coșbuc G. (Scrisoare) publicată în volumul lui Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Cîntece populare*, București 1896, p. XI-XV.

Ene Virgiliu, *Prefață* la volumul lui C. Rădulescu-Codin, *Povești*, București, Editura Tineretului, 1957, p. 5—9.

German, T. C. *Rădulescu-Codin și S.T. Kirileanu* (necrolog), *Comoara Satelor*, IV (1926), p. 65—67.

Iorga N. (Recenzie despre monografia *Dragoslavele*), *Revista istorică*, X (1924), p. 54—56.

Iorga N. *Trei iubitori ai datinelor*, în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 81—82 (Ștefan Tuțescu, C. Rădulescu-Codin, S.T. Kirileanu). — Același articol s-a publicat și în *Ramuri -Drum drept*, nr. 5—6, mai-iunie 1926, p. 153.

Nicolaescu, Ion G. *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*. Cîmpulung, Tip. și Libr. Gh. N. Vlădescu și fiul (1926), 67 p. (Antetitlu: «Broșură ce se vinde pentru ridicarea unui bust lui Codin»).

Pașca, St. (Recenzie despre *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi-Muscelului*, ed. 1929), *Dacoromania*, VI (1929—1930), p. 466—471.

Petrovici, E. (*S.T. Kirileanu, C. Rădulescu-Codin, Șt. St. Tuțescu*), *Dacoromania*, V. (1927—1928), p. 891—892.

Răuțescu-Dragoslavele, I., preot, C. Rădulescu-Codin, în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 6-8.

Răuțescu-Dragoslavele, I., preot, C. Rădulescu-Codin, în *Glasul țării*, VI, Cîmpulung, nr. 4/1926, p. 7—8 (Codin era foarte sărac).

Robea, Mihail, C. Rădulescu-Codin, un pasionat și harnic folclorist, în *Cultura poporului*, VI (1956), nr. 5, p. 57—58.

Simonescu, D., În amintirea folcloristului C. Rădulescu-Codin, în *Șezătoarea*, XXIII (1927), 12—16.

Tuțescu, Șt. St. *Folcloriștii noștri. Biografii și portrete*, Balota-Dolj, 1923, p. 57—59 (Biblioteca folcloristică, nr. 19—20).

Weigand Gustav, dr. *Prefață* la volumul lui Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Cîmpulung, 1901, p. I—III.

Nota redacției despre monografia *Dragoslavele*, în *Tudor Pamfile*, II (1924), p. 47.

C. Rădulescu-Codin, *folcloristul și scriitorul popular* (necrolog), în *Lamura*, VIII (1926), p. 155. Reprodus și în *Tudor Pamfile*, IV (1926), p. 52.

ФОЛЬКЛОРИСТ К. РАДУЛЕСКУ-КОДИН (1876-1926).

Сын бедного крестьянина из села Згрпичешть, волости Белец-Негоешть, района Тополовень, деревенский пастух Радулеску-Кодин добился того что, стал учителем в селе Прибоень, район Тополовень (1896 г.) и школьным инспектором в бывшем уезде Мусчел (1914—1926 гг). Несмотря на то, что помещичье-буржуазный режим чинил всевозможные препятствия его деятельности, Радулеску-Кодин развивал активную культурно-просветительную работу среди сельского населения в своей родной местности и в уезде Мусчел.

Изнурительная, не знавшая отдыха работа истощила его физические силы и фольклорист Радулеску-Кодин безвременно погиб.

Его плодотворная деятельность выразилась в приблизительно 40 книгах и брошюрах (см. приложенную к статье библиографию), а также в многочисленных статьях, опубликованных в различных фольклорных журналах. Даже Румынская Академия поместила в своем фольклорно-этнографическом сборнике, озаглавленном «Из жизни румынского народа», четыре крупных произведения Радулеску-Кодина: «Народные праздники» (1909), «Легенды, традиции и исторические воспоминания» (1910), «Ангел румына» (1913) и «Словесность, традиции и обычаи в селе Корби-Мусчелулуй» (1929).

Возникновение села Корбь, расположенного в горной местности бывшего уезда Мусчел, восходит к XV столетию; в XVIII столетии в местное население влилась пастушеская колония из Жина Трансильванией (район Сибиу). Таким образом язык, фольклор, этнические особенности и верования крестьян села Корбь являют двойную прослойку и представляют тем самым особый интерес. Радулеску-Кодин назвал свой сборник легенд и народных рассказов «Ангел румына», ибо у нашего народа есть поверье (насколько нам известно — единственное в мировом фольклоре), что хорошо рассказанная повесть охраняет как «ангел хранитель» дом, где ее рассказывают. В некоторых областях страны хозяин принимает гостя только, если он умеет рассказывать повести; повести о прогулках св. Петра и бога на земле превращаются в «огненный язык» и охраняют дом, где их рассказывают. В своем фольклоре румынский народ хранит культ поэтического повествования.

Сборники Радулеску-Кодина построены научно: они содержат глоссарии диалектизмов, указатели народных выражений, заметки о рассказчиках-носителях фольклора (большая часть крестьян-стариков). Запись точна, хотя и не в строго филологическом смысле. Некоторые тексты даются со своими народными мелодиями, например, колядки, обрядовая поэзия, принадлежащая к циклу зимних народных праздников — рождественские и новогодние песни и т. д.

В общих международных элементах фольклора Радулеску-Кодин усматривал средство для сближения народов, для укрепления дружбы и мира между ними. В фольклоре Радулеску-Кодин видел отраженными все чаяния и думы народные.

Фольклористическая работа — говорил он — дает исследователям фольклора случай ближе узнать народ и бороться за его счастье.

Автор данной работы старается доказать, что Радулеску-Кодину причитается более почетное место, чем то, которое ему уделяла буржуазная фольклористика.